

Situacionistička internacionala
BEDA STUDENTSKOG ŽIVOTA
Pamflet, 1966.

Porodična biblioteka br. 7

anarhija/ blok 45

Naslov originala:

La misere en milieu étudiant, AFGES 1966.

Prevedno sa engleskog. Izvor: *On the Poverty of Student Life*, translated by Ken Knabb, Situationist International Anthology, 1981/ 1989/ 1995, www.bopsecrets.org

Bez autorskih prava i prava na prevod.

Sve troškove pripreme i štampe ovog izdanja pokrili su prijatelji *Porodične biblioteke*, znani i neznani.

Porodična biblioteka br. 7

Blokovi, proleće 2004.

blok45@eunet.yu

anarhija/ blok 45 nema nikakve veze ni sa jednom političkom ili nevladinom organizacijom, niti sa bilo kojom grupom koja se u Beogradu, Srbiji ili u ovom delu sveta predstavlja kao anarhistička (o levičarima, ma šta to značilo danas ili oduvek, da ne govorimo). Za **anarhiju/ blok 45** ideologija anarhizma je bez ikakvog značaja. Izvesna terminološka podudarnost je slučajna i za sada predstavlja izvor mnogih zabavnih, ali ponekad i vrlo zamornih nesporedazuma.

“Nikakve ideologije nas neće spasiti. Moramo se spasiti sami. Idemo kroz mrak, improvizujemo. Svako ko traži izvesnost i garancije treba opaliti po njušci.” — *Sami u svetu, zajedno u šumi: Orijentacija u vremenu i prostoru, terenski priručnik*, blok 45, 2003.

Sadržaj

Uvod 3

Beda studentskog života 9

Šta je bilo posle 27

P. S. 33

Uvod

“Zamislite da ste na Strazburškom Univerzitetu, na svečanom otvaranju akademske godine, u jesen 1966, u auditorijumu sačinjenom od studenata, profesora i uvaženih gostiju koji su se okupili da čuju pozdravno pismo predsednika de Gola. Primećujete da se na svakom sedištu nalazi jedan mali pamflet. Program? Ne, već nešto s naslovom 'Beda studentskog života'. Otvarate knjižicu i počinjete da čitate: 'Opšte je poznato da je student, uz popa i pandura, najprezrenije stvorenje u zemlji Francuskoj...' Osvrćete se oko sebe i vidite da i svi ostali čitaju; reakcije se kreću od čuđenja i smeha, do šoka i napada besa. Ko stoji iz toga? Na naslovnoj strani piše da je izdavač Strazburški studentski sindikat, ali tu su i stalne reference na 'Situacionističku internacionalu', šta god to značilo...”

“Ono što strazburški skandal čini drugačijim od neke studentske šale...jeste to što je skandalozna forma donela jednako skandalozan sadržaj. U trenutku kada su studenti bili proglašeni za najradikalniji deo društva, taj tekst je bio jedini koji je stvari postavio u pravu perspektivu.” — Ken Knabb, *Joy of Revolution*, 1997.

“Studentski odbor, koji je grupa studenata iz 'Društva ljubitelja anarhije' preuzela bez većih teškoća, kroz redovnu izbornu proceduru, spiskao je ceo fond Odbora za troškove štampanja i distribucije besplatnog pamfleta *Beda studentskog života*, čiji je autor bio situacionista Mustafa Kajati. Odjek je bio trenutani, ne samo u Strazburu i ne samo među studentskom omladinom. Reforma Univerziteta, bolji uslovi za sticanje kvalifikacija za buduće služenje sistemu i druge teme zbog kojih su današnji studenti spremni da štrajkuju i glađu, nisu bili čak ni izgovor za ovo obraćanje. Beda svakodnevnog života, društvo u celini, mehanizmi kojima se ono stalno reprodukuje, svi njegovi branioци i lažni neprijatelji, tu su po prvi put bili izolovani i analizirani tako da je svako mogao da ih prepozna i oseti u svom okruženju, na svojoj koži i odmah ispod nje, u ulozi koja mu je dodeljena u 'organizaciji opšte pasivnosti'.

Beda studentskog života je najpopularniji i najprevođeniji situacionistički pamflet. Preveden je na više od 10 jezika, a njegov ukupni tiraž neki procenjuju na skoro 500.000 primeraka.” — *Kratka hronologija: Gi Debor i Situacionistička internacionala, 1952-1994*, dodatak uz *Gi Debor: Društvo spektakla*, maj 2003.

*

“Njihova doktrina, ako se te delirične umotvorine mogu tako nazvati, predstavlja neku vrstu radikalnog revolucionarstva sa očiglednim nihilističkim uticajima...Plod imbecilnog fanatizma, napisan pretencioznim žargonom i začinjjen velikodušnim uvredama na račun profesora i kolega studenata. U pamfletu se stalno govori o tajanstvenoj *Situacionističkoj internacionali...*” — *Le Nouvel Alsacien*, 25. novembar 1966, tri dana nakon objavljivanja pamfleta.

“Ti studenti su uvredili svoje profesore. Njima treba da se pozabave psihijatri. Ne želim da se protiv njih preduzimaju zakonske mere; njih treba poslati pravo u ludnicu...Ako ipak podležu krivičnom gonjenju, za to će se pobrinuti ministar unutrašnjih poslova.” — g. Bajen, rektor Univerziteta u Strazburu, novembar 1966.

“Optuženi nikada nisu poricali da su zloupotrebili fondove Strazburškog studentskog sindikata. Naprotiv, otvoreno su priznali da je sindikat platio 5.000 franaka za štampu i distribuciju 10.000 primeraka pamfleta, da ne spominjem cenu drugih štampanih materijala inspirisanih ‘Situacionističkom internacionalom’. Te publikacije izražavaju ideje koje, najblaže rečeno, nemaju nikakve veze sa pravom svrhom studentskog sindikata. Dovoljan je samo jedan pogled na te tekstove da bi se shvatilo da tih petoro studenata, koji tek što su izašli iz puberteta, nemaju nikakvo iskustvo o stvarnom životu i da su njihove misli pometene polusvarenim filozofskim, društvenim, političkim i ekonomskim teorijama. Zasićeni tupom monotonijom svojih svakodnevnih života, pokušali su da na isprazan, arogantan i patetičan način iznesu konačne sudove, uspevši samo da na najgori način izveđaju svoje kolege studente, profesore, Boga, religiju, sveštenstvo, vlast i sve društveno-političke sisteme koji danas postoje na svetu. Odbacujući sve moralne i zakonske norme, ti cinici nisu oklevali da kao svoje glavne ciljeve istaknu krađu, uništavanje obrazovnog sistema, ukidanje rada, totalnu subverziju, nepovratnu svetsku proletersku revoluciju i ‘uživanje bez ograničenja.’” — Zaključak sudije Labadora, Strazbur, 13. decembar 1966.

“Taj dobro napisani tekst sistematski odbacuje sve oblike društvene i političke organizacije zapada i istoka, kao i svih grupa koje danas pokušavaju da ta društva promene.” — *Le Monde*, 9. decembar 1966.

“Strazburški pamflet je delovao poput detonatora... Uradili smo sve što je bilo u našoj moći da ga što šire distribuiramo.” — Danijel i Gabrijel Kon-Bendit, Univerzitet Nanter (Pariz), 1968.

“Velika je greška potcenjivati ono što se novembra 1966. dogodilo sa strazburškim Studentskim sindikatom... Posmatrač mora da ostane zapanjen brzinom s kojom se ta zaraza proširila univerzitetom, ali i među nestudentskom omladinom. Izgleda da su ideje koje je zagovarala mala grupa autentičnih revolucionara pogodile pravu žicu u duhu nove generacije...” — *Guerres et Paix* #4, 1968.

*

Danas je lako aktuelizovati ovaj stari tekst. Njegove osnovne teze važe i za današnju generaciju mladih i društvo u celini. To društvo se u međuvremenu zaista izveštilo u jednom od najvažnijih sektora robne proizvodnje: u štancanju upravo onakvih ljudskih bića kakva su mu potrebna, uključujući tu i “buntovnike” i “mlade”, što je polazna, ali ne i jedina tema ovog pamfleta.

Analogije su očigledne. Dovoljno je da sadržaj potrošačke korpe kulturnih, kontrakulturnih i političkih sadržaja iz 1966. zamenite onim iz 2004. Nema više Godara i Sartra, ali tu su druge zvezde čija ostvarenja nikako ne treba propustiti; beskrajnu litaniju političkih opcija danas zamenuje jednako raznovrsna ponuda lažnih izbora u sferi koja sama po sebi predstavlja lažan izbor *par excellence* – u sferi političkog posredovanja i predstavljanja. Tinejdžeri i studenti i dalje misle da su nešto posebno i nastoje da tu ulogu odigraju u skladu sa isprogramiranim klišeima: umesto “studenata-boema”, danas imamo visokostilizovane lutkice oba pola od kojih bi svaka mogla da prođe na kastingu za MTV, rubrika “alternativa”. Za njihove pobune ne može se reći čak ni da su “ograničene na period mladalačkog ludila”: ludilo, nepredvidljivost, istrajnost, mašta, potpuno izostaju. Pobunu, autonomnu i divlju, zamenio je “aktivizam” usmeren na sve moguće probleme posmatrane izolovano, samo ne i na onaj problem koji generiše sve ostale – na celinu odnosa u kojima živimo. Tokom cele prethodne decenije gledali smo studente kako nepogrešivo igraju

ulogu najfanatičnijih apostola Normalnog života, u prvim redovima fronta koji je, u paketu sa zahtevom za odlaskom jednog nemogućeg režima, tražio uvođenje drugog: "čistog" kapitalizma, u kontekstu apsolutnog konformiranja sa trendom koji se u međuvremenu nametnuo kao Sudbina. U tom "najnaprednijem društvenom segmentu" nije se začeo ni tračak svesti koji bi prevazilazio taj lažni izbor, između improvizatorskog kapitalizma jednog izolovanog, jedva prerusenog komunističkog režima i kapitalizma iz američkih pornića.

Za novu generaciju, koja je na fakultet krenula početkom ove decenije i koja je ustanovila da s kapitalizmom ipak nešto nije u redu, u potpunosti važi zapažanje jednog borca iz SAD (čije sam ime zaboravio): "Tamo gde izostaje kritička teorija, ostaju nam samo ulični teatar i grupna terapija." Drugo krilo iste generacije grozničavo pretura po levičarskoj starudiji (što nije uvek stvar datuma proizvodnje), otkrivajući ponovo Maoa, Lenjina, Trockog, Titove partizane ili "kritičke mislioe" poput žižeka, Močnika, itd. Neki, opet, u svom levičarenju idu toliko daleko da se učlanjuju u podmladak Socijaldemokratske unije.

Pripitomljavanje je potpuno. To je možda najveća razlika u odnosu na 1966: spektakl je ušao u fazu hiperspektakla i temeljno kolonizovao svest, potrebe i imaginaciju ljudi i svaki delić prostora u kojem se oni svakodnevno kreću. Izostaje svaki kritički impuls. U sektoru za proizvodnju "nižih kadrova", u obrazovnom sistemu, u kojem je ranije još i dolazilo do ispada, danas sve ide kao na traci. Ono što je nekada bilo predmet kritike ili makar spora, sada se ističe kao vrlina: Kori Udovički nije jedina koja je jednom prilikom (u stvari, sigurno više no jednom) ponosno izjavila, ograđujući se delimično od političke sfere, da je ona "tehnokrata". (Setimo se s kakvim smo fanatizmom pre par godina, kao navijeni, ponavljali parolu o "uvođenju vladavine eksperata".) To je jedan od dva glavna proizvoda postojećeg obrazovnog sistema: tehnokrata, ekspert ograničen na što užu oblast kompetencije – i pasivni potrošač usluga (bespomoćna žrtva) drugih eksperata u svim ostalim aspektima života. Drugi proizvod je obrazovni otpad: budući šljakeri i drugi prosti izvršiooci. I njihovo obrazovanje zahteva određenu pažnju: samo onaj ko razume jezik sistema može da u potpunosti izvršava njegove naloge.

Tu je još jedna značajna razlika: videćemo da je nekada bilo više struja koje su tražile odgovor na kapitalizam, idući makar i stranputicama. U tom pogledu, ovde zaista nema ničeg. Postoji samo osećanje koje još nije pronašlo ni svoj jezik, niti svoja oružja; sve ostalo je Soros prodakšn.

Upravo taj sistem za proizvodnju opšte pasivnosti – pod prividom nikad većeg pluralizma, nesputanosti i hiperaktivnosti – ovde je postavljen kao glavna meta. Podaci koji su Kajatiju služili kao ilustracije danas su prevaziđeni, ali to sigurno nije slabost ovog teksta. Procenti i indeksi stalno variraju; detalji se menjaju; celina ostaje. Danas, kao i nekad, samo u još doteranim izdanju, pred nama stoji isto dvoglavo čudovište: "društvo u vlasti robe i spektakla" i njegova lažna opozicija.

Beda studentskog života je jedan od najrepresentativnijih situacionističkih tekstova. On dobro ilustruje sve protivrečnosti situacionističke teorije do 1968. Superiorno lucidna i duhovita kritika društva spektakla smenjuje se, u talasima, sa ostacima odavno nasukane olupine Levice ("apsolutna vlast radničkih saveta", istorijski i klasni fetišizam, tehno-optimizam, itd.). Ali, o tome je danas lako suditi. Polovinom 1960-tih, u vreme opšteg previranja i konfuzije, koje se iz ove perspektive ne može ni zamisliti, sve opcije su još uvek bile u igri. Osim toga, videćemo da su, čak i kada bi zašli u očigledan ćorsokak, situacionisti uspevali da vide ono što je za sve ostale bilo

nevidljivo. Olako otpisivanje delova u kojima dominiraju neki problematični pojmovi nije uvek preporučljivo.

Tekst je nastao tokom jeseni 1966, iz susreta nekolicine studenata strazburškog univerziteta sa članovima Situacionističke internacionale. Najveći deo pamfleta napisao je Mustafa Kajati ("sigurno najlucidniji polemičar unutar SI", po rečima Boba Bleka), a konačna verzija je urađena u saradnji sa Gijom Deborom, Raoulom Vaneigemom i ostalim članovima tadašnje posade SI. Ostale detalje i posledice tog susreta opisali su članovi SI u zajedničkom tekstu objavljenom nepunih godinu dana nakon skandala (*Naši ciljevi i metodi u strazburškom skandalu*, oktobar 1967), na koji ćemo se osvrnuti u delu šta je bilo posle.

Ovo izdanje *Bede studentskog života* posvećeno je svojoj lošoj deci ovog sveta. Taj ološ je naša jedina šansa za budućnost. Što se dobre dece tiče, videli smo gde to vodi. Sav višak užasa i patnje ovog sveta posledica je njihovog obrazovanja i odgovornog, profesionalnog delovanja u ovom ili onom sektoru u okiru velike podele rada i uloga. Kao i uvek, ostaje nam samo da se nadamo da ovaj podsticaj ne stiže prekasno.

2004.

Osnovni pojmovi

Spektakl, Situacionistička internacionala (SI): 1957-1972, pre toga *Letristička internacionala* (LI, od 1952). Grupa je nastala ujedinjavanjem nekoliko avangardnih frakcija koje su ubrzano tražile put koji vodi s one strane umetnosti i antiumetnosti (LI, *Imažinistički Bauhaus, Londonsko psihogeografsko društvo* i još nekoliko pojedinaca obeleženih sličnim uticajima, pre svega dadom i nadrealizmom). Čvrsto verovali da umetnost, antiumetnost, rintanje po firmama i sedenje po kafićima imaju alternativu. Po njima, to sigurno nije bio neki drugi vid predstavljanja života, odnosno pasivne potrošnje unapred pripremljenih sadržaja, već "stvaranje situacija i ambijenata" u vremenu-prostoru oslobođenom svih otuđenih i nametnutih ciljeva. "Nismo očekivali ništa od onoga što ne bismo sami izmenili..." Tu celinu otuđenih ciljeva, imperativa i praksi definisali su kao *spektakl*: usavršenu kapitalističku mašinu za proizvodnju pasivnosti i degradiranje života u *preživljavanje*, oblik egzistencije u potpunosti podređen ekspanziji robe i akumulaciji političke moći. Razvili najdosledniju kritiku svih oblika tog režima, koji se u to vreme ispoljavao u dve prividno konkurentske verzije: u obliku "tržišnih demokratija" Zapada i "narodnih demokratija" Istoka. Zbog bespoštedne kritike starih revolucionarnih tabua navukli na sebe iskrenu "mržnju svih branilaca prošlosti, uključujući tu i praktično sve frakcije levice." Iako ni sami nisu uspeli da se u potpunosti oslobode tog balasta, uspeli su da formulišu predloge koji su, makar do 1968, "bili ona najdalja tačka do koje se u tom trenutku moglo doći." Upravo njihove ideje stajale su iza prvih znakova pobune iz maja-juna 1968, koji su pokrenuli lavinu poznatu kao "najveći divlji štrajk u istoriji" (u jednom trenutku, u Francuskoj je u štrajku bilo 12 miliona ljudi, svih profila i sudbina). Nakon poraza, grupa je ušla u fazu opadanja i bila raspuštena 1972. godine.

Najistaknutiji članovi (od 1952): Gi Debor, Raoul Vaneigem, Mišel Bernštajn, Serž Berna, Mišel Mur, žil Volman, Ivan Čeglov, Aleksandar Troki, Asger Jorn, Mustafa Kajati, Rene Risel, Đanfranko Sangvineti.

Najvažnije publikacije i knjige: *Potlač, Letristička internacionala, Situacionistička internacionala* (časopisi), *Društvo spektakla* (G. Debor), *Revolucija svakodnevnog života* (R. Vaneigem). Mnogi članovi grupe ostali su aktivni i nakon njenog raspuštanja (naročito Debor, Vaneigem, Sangvineti i Risel).

Preводи

Gi Debor: *Društvo spektakla*, anarhija/ blok 45, maj 2003.

www.crsn.com/debord/

pulsar.verat.net/drustvospektakla/

anarchyserbia.mahost.org/browser_tekstova.php

(Sajtovi čitalaca koji su knjigu objavili u celini. Naš sajt još nije postavljen. Štampanih primeraka više nema.)

Gi Debor: *Društvo spektakla i Komentari o Društvu spektakla*, Arkzin, Zagreb, 1999.

Nekoliko odlomaka

“U društvima u kojima preovlađuju moderni uslovi proizvodnje, život je predstavljen kao ogormna akumulacija *prizora*. Sve što je nekada bilo neposredno doživljavano, udaljeno je u predstavu.”

“Tautološki karakter spektakla potiče iz činjenice da su njegov cilj i njegova sredstva identični. To je sunce koje nikada ne zalazi nad carstvom moderne pasivnosti. Ono pokriva čitav globus, većito se kupajući u sopstvenoj svetlosti.”

“Za spektakl – *vidljivi odraz vladajućeg ekonomskog poretka* – ciljevi su ništa, razvoj je sve. Spektakl ne teži ničemu drugom do sebi samom.”

“Spektakl je kapital akumuliran do stepena u kojem postaje slika.” — *Društvo spektakla*, teze 1, 13, 14 i 34.

Veb arhive

Ken Knabb: www.bopsecrets.org

SI Online: www.cddc.vt.edu/sionline/index.html

SI Archive: www.nothingness.org/SI/

Debordiana: www.chez.com/debordiana/debordiana.htm

Larry Law: www.cat.org.au/spectacular/

Najvažnije skraćenice u pamfletu:

UNEF: Nacionalni studentski sindikat (Union Nationale des Étudiants de France)

FGEL: Sindikat studenata književnosti (Fédération Générale des Etudiants de Lettres)

Sve numerisane napomene i naglašena mesta:

Mustafa Kajati i SI

BEDA STUDENTSKOG ŽIVOTA

razmatrana u njenim ekonomskim, političkim, socijalnim, psihološkim, seksualnim i posebno intelektualnim aspektima, uz skroman predlog za njeno ukidanje

Strazburška sekcija Saveza studenata

(AFGES)

22. novembar 1966.

1. Učinimo sramotu još sramnijom tako što ćemo je učiniti javnom

Opšte je poznato da je student, uz popa i pandura, najprezrenije stvorenje u zemlji Francuskoj. Ali, razlozi za taj prezir često su pogrešni, oni koji samo odražavaju vladajuću ideologiju, dok razlozi koji taj prezir čine potpuno opravdanim s revolucionarnog stanovišta ostaju potisnuti i neizrečeni. Pristalice lažne opozicije ipak su svesne te greške, koju i sami čine. Oni izokreću svoj stvarni prezir u paternalističko divljenje. Impotentna levičarska inteligencija (od *Les Tempes Modernes* do *L'Express*) zapada u pravi trans govoreći o "usponu studenata" i očiglednom opadanju birokratskih institucija (od "komunističke" partije do staljinističkog UNEF), ljubomorno ističući svoju "moralnu i materijalnu" podršku. Ovde ćemo ukazati na prave razloge koji stoje iza te brige za studente i otkriti njihovu duboku povezanost s vladajućom stvarnošću prekomerno razvijenog kapitalizma. U ovom pamfletu ti razlozi biće demaskirani jedan po jedan: prevazilaženje otuđenja nužno sledi trag otuđenja.

Sve dosadašnje analize i istraživanja studentskog života ignorisali su prava pitanja. Nijedno od njih nije izašlo iz okvira akademskih specijalizacija (psihologija, sociologija, ekonomija) i zato je ostajalo suštinski pogrešno. Furije je davno primetio tu "metodološku kratkovidost" u tretiranju suštinskih pitanja koja se ne dovode u vezu s modernim društvom kao *celinom*. Fetišizam činjenica maskira suštinske kategorije; detalji zaklanjanju *totalitet*. O ovom društvu je rečeno sve osim onoga što ono stvarno jeste: društvo u vlasti *robe* i *spektakla*.

U svojoj studiji *Les Héritiers: les étudiants et la culture* (Naslednici: studenti i kultura), sociolozi Burderon i Pasdije takođe su ostali impotentni pred tih nekoliko delimičnih istina koje su uspeli da izlože. Uz sve dobre namere, uspelo im je samo da se vrte na pozicije profesorskog moralizma, na nezaobilaznu kantovsku etiku "stvarne demokratizacije kroz stvarnu racionalizaciju obrazovnog sistema" – to jest, na propovedanja samog sistema. Za to vreme, njihovi učenici, razni Kravec¹,

¹ Mark Kravec, poznati demagog među politikosima iz UNEF, napravio je veliku grešku upuštajući se u "teorijska istraživanja": godine 1964. objavio je odbranu studentskog sindikalizma u *Les Tempes Modernes*, da bi ga posle godinu dana, na stranicama istog časopisa, osudio.

zadovoljavaju svoje sitnobirokratske sklonosti prežvakavajući ofucanu revolucionarnu frazeologiju.

Spektakularno postvarenje modernog kapitalizma² svakome dodeljuje posebnu ulogu u sistemu opšte pasivnosti. Student nije izuzetak od tog pravila. Njegova uloga je privremena: to je samo glavna proba za preuzimanje njegove krajnje uloge kao konzervativnog elementa u okviru robnog sistema. Biti student je oblik inicijacije.

Ta inicijacija na magičan način sažima sve odlike mistične inicijacije. Ona je potpuno odsečena od istorijske, individualne i društvene stvarnosti. Student vodi dvostruki život, razapet između svog sadašnjeg statusa i potpuno odvojene buduće uloge u koju će jednog dana iznenada biti bačen. U međuvremenu, njegova šizofrena svest omogućava mu da se povuče u svoju "inicijacijsku grupu", da zaboravi na budućnost i da se prepusti mističnom transu sadašnjice zaštićene od istorije. Njegovo izbegavanje da se suoči sa sopstvenom situacijom, posebno ekonomskom, ne treba da čudi: u našem "društvu obilja" on je i dalje prosjak. Više od 80% studenata dolazi iz platnih razreda viših od radničkog, ali 90% studenata ima prihode manje od prihoda najslabije plaćenih radnika. Siromaštvo studenata je anahronizam društva spektakla: oni tek treba da dostignu novu bedu novog proletarijata. U vreme kada se sve više mladih ljudi otima iz okova moralnih predrasuda i autoriteta porodice, u kojima su od malih nogu bili izloženi brutalnom, ogoljenom izrabljivanju, naš student se čvrsto drži svog neodgovornog i ispraznog "produženog detinjstva". Produžena adolescentska kriza može da dovede do povremenih sukoba sa porodicom, ali on nema ništa protiv da ga najrazličitije institucije koje upravljaju njegovim svakodnevnim životom tretiraju kao nedonošče; ako ponekad i prestanu da mu seru u lice, to je samo zato da bi se brižno nadvile nad njim i krenule da mu sole pamet.

Beda studenta je samo najgroteskniiji izraz kolonizacije svih domena društvene prakse. Projekcija osećanja krivice celog društva na studente, maskira bedu i potčinjenost svih.

Ali, iza našeg prezira prema studentu stoje drugi razlozi. On nam se gadi ne samo zbog svoje stvarne bede, već zbog svog ležernog pristanka na bedu svake vrste, zbog te bolesne sklonosti da se valja u sopstvenom otuđenju u nadi da će, usred opšteg nedostatka interesovanja za bilo šta, probuditi interesovanje za hendikepe svog posebnog položaja. Imperativi modernog kapitalizma nalažu da većina studenata postanu tek *niži kadrovi* na funkcijama koje su u XIX veku imali kvalifikovani radnici.³ Suočen s tako sumornom i osrednjom "nagradom" za svoje sramno trpljenje sadašnje bede, student radije traži utočište u nestvarno življenoj stvarnosti, koju ukrašava iluzornim sjajem.

Student je stoički rob: što ga više njegovi autoriteti vezuju lancima, to on sebe zamišlja slobodnijim. Kao i njegova nova porodica, univerzitet, student voli da na sebe gleda kao na "najnezavisnije" društveno biće iako je u stvarnosti *direktno potčinjen* najmoćnijim sistemima društvenog autoriteta: porodici i državi. Kao njihovo lepo vaspitano, zahvalno i *poslušno dete*, on deli i oličava sve vrednosti i mistifikacije sistema. Iluzije koje su nekada bile nametane kvalifikovanim radnicima sada se svesno projektuju u masu budućih nižih funkcionera.

² Podrazumeva se da pojmove kao što su spektakl, uloga, itd., koristimo u situacionističkom smislu.

³ Samo bez revolucionarne svesti: kvalifikovani radnici nisu imali iluzija o napredovanju u službi.

Ako je drevni oblik društvene bede proizveo najgrandiozniji sistem kompenzacije koji je svet ikada video (religije), studentu, u njegovoj marginalnoj bedi, kao jedina uteha ostaju izlizane slike vladajućeg društva, farsične repetitive svih njegovih otuđenih proizvoda.

Kao ideološko biće, francuski student stiže uvek *prekasno*. Sve vrednosti i sav entuzijazam kojima se toliko razmeće u svom malom, zatvorenom svetu, istorija je odavno odbacila kao komične i neodržive iluzije.

Nekada davno univerziteti su imali određen prestiž; student istrajava u uverenju da je srećan što je dospao na takvo mesto. Ali, došao je prekasno. Njegovo mehaničko, specijalizovano obrazovanje je duboko degradirano (u poređenju s ranijim opštim nivoom buržoaske kulture)⁴, baš kao i njegov lični intelektualni nivo: moderni ekonomski sistem zahteva masovnu proizvodnju neobrazovanih studenata nesposobnih za samostalno razmišljanje. Univerzitet je postao institucionalizovana organizacija neznanja. "Visoka kultura" je degradirana na pokretnu traku za proizvodnju profesora koji su *svi* redom kreteni, a većina zreli samo za to da budu ismejani pred bilo kojom grupom srednjoškolaca. Ali, u svojoj mentalnoj menopauzi, student nije svestan toga; on nastavlja da s dužnim poštovanjem sluša svoje nadređene, svesno potiskujući svaki kritički impuls i potpuno se utapajući u mističnu iluziju uloge "studenta" – nekoga ozbiljno posvećenog izučavanju *ozbiljnih stvari* – u nadi da će mu njegovi profesori na kraju otkriti krajnju tajnu sveta. Buduće revolucionarno društvo odbaciće svu larmu amfiteatara i kabineta kao puko *verbalno zagađenje*. Student je već sada samo loš vic.

Student nije svestan da istorija menja čak i njegovu "kulu od slonovače." Famosna "kriza univerziteta", detalj opšte krize modernog kapitalizma, ostaje predmet dijaloga gluvonemih: specijalista svih fela. Ta kriza je izraz teškoća koje taj *zaseban sektor proizvodnje* ima zbog svog odloženog prilagođavanja proizvodnom aparatu u celini. Ostaci stare liberalno-buržoaske univerzitetske ideologije postali su banalizovani usled ubrzanog iščezavanja njihove društvene osnove. U vreme kapitalizma "slobodne trgovine", kada je liberalna država ostavljala univerzitetu određenu marginalnu slobodu, univerzitet je mogao da sebe zamišlja kao nezavisnu silu. Ali, čak i tada on je bio tesno vezan za potrebe tog tipa društva, snabdevajući njegovu privilegovanu manjinu adekvatnim opštim obrazovanjem, pre nego što ova zauzme svoje pozicije u okviru vladajuće klase. Patetična gorčina mnogih profesora mučenih nostalgijom⁵ izvire iz činjenice da su izgubili svoju raniju ulogu pasa-čuvara svojih budućih gospodara i bili prisiljeni da se zadovolje ne tako plemenitom ulogom pasa zaduženih za usmeravanje stada "belih kragni" ka njihovim fabrikama i kancelarijama, u skladu s potrebama planske ekonomije. Ti profesori u svom arhaizmu vide alternativu tehnokratizaciji univerziteta i tvrdoglavo nastavljaju da iznose komadiće "opšte kulutre" pred publiku sastavljenu od budućih specijalista, koji s tim jednostavno neće znati šta da rade.

Mnogo ozbiljniji, i samim tim mnogo opasniji slučaj predstavljaju modernistički orijentisani levičari iz UNEF, predvođeni "ekstremistima" iz FGEL, koji zahtevaju "reformu same strukture univerziteta" u cilju "reintegracije univerziteta u društveni i

⁴ Ovde mislimo na kulturu Hegela i enciklopedista, a ne na kulturu Sorbone i *École Normale Supérieure*.

⁵ Ne usuđujući se da i dalje govore u ime filistinskog liberalizma, oni evociraju bajkoliku slobodu univerziteta iz srednjeg veka, iz epohe "demokratske neslobode".

ekonomski život” – to jest, u cilju njegovog prilagođavanja potrebama modernog kapitalizma. Fakulteti koji su nekada snabdevali vladajuću klasu “opštom kulturom” sada su pretvoreni u fabrike koje punom parom proizvode niže i srednje kadrove. Umesto da dovedu u pitanje taj istorijski proces, koji je i poslednji relativno autonoman sektor podredio zahtevima robnog sistema, naši progresivci protestuju zbog odlaganja i neefikasnosti u sprovođenju tog procesa. Oni su zagovornici budućeg kibernetizovanog univerziteta, koji, tu i tamo, već podiže svoju ružnu glavu.⁶ Robni sistem i njegove moderne sluge – to su naši neprijatelji.

Ali, svi ti sukobi odvijaju se iznad glave našeg studenta, negde u nebesima koja nastanjuju njegovi gospodari. On nema nikakvu kontrolu nad svojim životom – *sam život* je ono što mu potpuno izmiče.

Zbog svog akutnog ekonomskog siromaštva student je osuđen na određeni oblik *preživljavanja*. Ali, beskrajno samozadovoljan kao i u svemu drugom, on paradira tom bedom kao da je reč o nekom originalnom “životnom stilu”, praveći vrlinu od svoje odrpanosti i glumatajući boema. “Boemština” je u svakom slučaju daleko od toga da bude originalan odgovor na bilo šta, ali ideja da se može živeti uistinu boemskim životom bez potpunog i konačnog raskida sa univerzitetskim miljeom je prosto smešna. Ali, naš student-boem (a svim studentima se sviđa ideja da u njima kuca boemsko srce) uporno drži do te imitatorske i degradirane verzije nečega što je, u najboljem slučaju, samo osrednje lično rešenje. Trideset godina nakon Vilhelma Rajha (sjajnog edukatora mladih)⁷ taj nesuđeni “nekonformista” i dalje sledi najtradicionalnije oblike ljubavno-erotskog ponašanja, reprodukujući opšte odnose klasnog društva kroz svoje interseksualno iskustvo. Lakoća s kojom ga je moguće mobilisati za bilo koji cilj rečit je dokaz njegove stvarne impotencije.

Uprkos manje-više ležernom raspolaganju svojim vremenom u okviru margine lične slobode koju mu dodeljuje totalitarni spektakl, student izbegava avanturu i eksperiment u korist sigurnog i rutinskog kretanja kroz prostorno-vremensku dimenziju koju su za njegovo dobro organizovali anđeli-čuvari sistema. Iako ga niko ne bje po ušima da razdvaja svoje radno i slobodno vreme, on to ipak čini, potpuno dobrovoljno, u isto vreme licemerno izražavajući prezir prema “štreberima” i “bubanju”. Pristaje na svaki oblik odvajanja i onda jadikuje zbog “nedostatka komunikacije” u svojim religioznim, sportskim, političkim ili sindikalnim klubovima. Toliko je glup i jadan da se dobrovoljno predaje Univerzitetskim centrima za psihološku pomoć, tim psiho-policijskim kontrolnim stanicama, čiju su mrežu osnovali predvodnici moderne represije i koja je, prirodno, bila pozdravljena kao velika pobjeda studentskog sindikalizma.⁸

Ali, stvarna beda svakodnevnog studentskog života svoje neposredno i fantastično zadovoljenje nalazi tek u opijumu kulturnih roba. U kulturnom spektaklu student prepoznaje svoj prirodni ambijent i sebe kao njegovu najverniju mušteriju. Iako se

⁶ Videti tekst “Prepiska s jednim kibernetičarem” u *Internationale Situationniste* #9 i situacionistički tekst *La torture dans la vitrine*, napad na “neoprofesora” A. Molea.

⁷ Videti V. Rajh, *Seksualna borba mladih i Funkcija orgzama*.

⁸ Svaki normalan čovek pojaviće se pred psihijatrom, u njegovom utvrđenom azilu, samo ako mu na silu navuku ludačku košulju. Ali, studente je dovoljno obavestiti da su u njihovom getu otvorene isturene stanice: odmah će pohrliti tamo u tolikom broju da će morati da čekaju u redu.

nalazi blizu izvora proizvodnje, pristup pravom Svetilištu kulture nije mu dozvoljen; on otkriva "modernu kulturu" samo kao fascinirani posmatrač. U epohi kada je *umetnost mrtva*, on ostaje najlojalniji zaštitnik pozorišnih i filmskih klubova i najnezasitiji potrošač prepakovanih ostataka tog mumificiranog leša izloženih u kulturnim supermarketima. Bezrezervna i nekritička potrošnja: to je njegov pravi element. Kada "kulturni centri" ne bi postojali, student bi morao da ih izmisli. On je savršen primer za sve najpliće zaključke američkih istraživanja tržišta: posvećeni potrošač, uslovljen reklamom i strasno obuzet suprotnim osećanjima prema proizvodima identičnim u njihovoj ništavnosti, sa iracionalnom sklonošću ka robnoj marki X (Perek ili Godar, na primer) i sa iracionalnim predrasudama prema robnoj marki Y (recimo, Rob-Grile ili Leluš).

A kada "dobra" koja proizvodi i organizuje kulturni spektakl poprime oblik ljudskih prilika na pozornici, on je njihova glavna publika, njihov idealni posmatrač. Studenti u masama hrle da gledaju njihove najopsćenije egzibicije. Kada sveštenici različitih crkvi organizuju svoje kljaste rasprave bez posledica (seminari o "marksističkoj" misli, konferencije katoličkih intelektualaca) ili kada se književni otpad okupi da zajedno uživa u svojoj impotenciji (pet hiljada studenata prati forum pod nazivom "O mogućnostima literature"), ko osim studenata popunjava sve te sale?

Nesposoban za prave strasti, student se zadovoljava bezstrasnim polemikama između slavni ličnosti Neinteligencije: Altiser – Garodi – Sartr – Bart – Pikar – Lefevr – Levi-Stros – Olidej – šatelj – Antoan; ili između rivalskih ideologija, čija je jedina funkcija da raspravom o lažnim pitanjima maskiraju ona prava: humanizam – egzistencijalizam – strukturalizam – scijentizam – novi kriticizam – dijalektički naturalizam – kibernetizam – planetizam – metafilozofija.

Student sebe smatra avangardnim ako je gledao poslednji Godarov film ili kupio najnoviju knjigu nekog iz grupe *Arguments*⁹ ili učestvovao u poslednjem hepeningu seronje Lapasada. On otkriva najnovija istraživanja s istom briznom s kojom tržište uspeva da proizvede sintetičke verzije davno zastarelih (iako nekada možda važnih) poduhvata; u svom neznanju, u svakoj imitaciji vidi kulturnu revoluciju. Potpuno je opsednut time da održi svoj kulturni status. Kao i svi ostali, veoma drži do nabavke reprinta važnih i teških tekstova koje "masovna kultura" lifieruje fantastičnom brzinom.¹⁰ Pošto ne zna da čita, ostaje mu samo da pomno bulji u njih.

Ipak, njegova omiljena literatura je štampa specijalizovana za promociju grozničave potrošnje kulturnih noviteta; on glatko prihvata sve njene oglase kao smernice za svoj ukus. Uživa u *L'Express* ili *Le Nouvel Observateur*; ili možda više voli *Le Monde*, koji smatra tačnom i istinski "objektivnom" novinom, iako će za njen stil možda reći da je donekle težak. Da bi produbio svoje opšte znanje zaroniće u *Planete*, uglađeni magični časopis koji efikasno uklanja bore i mitesere sa starih ideja. To su vodiči od kojih naš student očekuje da ga upute u tajne modernog sveta i da ga učine politički svesnim!

Naime, u Francuskoj, više nego bilo gde drugde, student se zadovoljava time da bude *politizovan*. Ali, njegova politička participacija je potpuno posredovana spektaklom. Odatle njegovo vezivanje za bedne, ruševne ostatke levice koju su *još pre četrdeset godina* porazili "socijalistički" reformizam i staljinistička kontrarevolucija. Gazde su

⁹ O bandi *Arguments* i gašenju njihovog časopisa videti tekst SI iz 1963. "Na đubrištu istorije".

¹⁰ U tom pogledu, ne može se dovoljno snažno preporučiti ono što najinteligentniji već praktikuju: njihovu krađu.

dobro svesne tog poraza radničkog pokreta, kao i sami radnici, iako možda ne tako jasno. Ali, student o svemu tome nema pojma i nastavlja da bezglavo učestvuje u najkomičnijim demonstracijama koje nikada ne privlače nikog osim studenata. To krajnje političko neznanje čini univerzitet srećnim lovištem za manipulatore umirućih birokratskih organizacija, koje totalitarno programiraju studentsku opciju. Povremeno dolazi do devijantnih tendencija ka "nezavisnosti"; ali, nakon perioda simboličnog otpora, disidenti se bez izuzetka reintegrišu u poredak koji nikada nisu suštinski ni doveli u pitanje.¹¹ Tako se "Revolucionarna komunistička omladina" (trockisti), čiji naziv predstavlja slučaj najdementnije ideološke falsifikacije (nisu ni revolucionarni, ni komunisti, niti mladi), hvali kako se pobunila protiv Komunističke partije, da bi se zatim pridružila Papi u apelima za "mir u Vijetnamu".

Student se razmeće svojim protivljenjem "prevaziđenim" aspektima de Golovog režima, ali čineći to on prećutno odobrava *sve ranije zločine* (kao što su staljinizam iz vremena Toljatija, Garodi, Hruščov i Mao). Njegov mladalački stav je zato još *staromodniji* od režima – degolisti, ako ništa drugo, razumeju moderno društvo dovoljno dobro da bi njime upravljali.

Ali, to nije jedini studentov arhaizam. On se oseća dužnim da ima opšte mišljenje o svemu, da izgradi zaokružen pogled na svet koji će dati smisao njegovoj potrebi za neurotičnom aktivnošću i aseksualnim promiskuitetom. To ga čini lakim plenom poslednjih, klecavih misionarskih napora raznih crkvi. S pravom atavističkom strašću on se klanja pred raspadajućim ostacima Boga ili tragovima preistorijskih religija u verovanju da to obogaćuje i njega i vreme u kojem živi. Uz postarije provincijske dame, studenti čine društvenu kategoriju s najviše posvećenih vernika. Svuda okolo popove vređaju i šutiraju, ali univerzitetski kler slobodno nastavlja da popuje hiljadama studenata u svojim duhovnim klozetima.

Ipak, treba priznati da postoje i *neki* podnošljivo inteligentni studenti. Oni su lako iskoristili pravila smišljena za kontrolu mediokriteta. U tome su uspeli upravo zato što *razumeju sistem*; a razumeju ga upravo zato što ga preziru i zato što znaju da su njegovi neprijatelji. Oni su tu da bi od obrazovnog sistema uzeli ono najbolje što taj sistem ima da ponudi: pare. Koristeći kontradikciju koja obavezuje sistem da, makar na kratke staze, finansira mali, relativno nezavistan sektor akademskih "istraživanja", ti studenti hladnokrvno nastavljaju da šire seme pobune sve do najviših nivoa.

Njihov otvoreni prezir prema sistemu ide ruku pod ruku s lucidnošću s kojom poražavaju sve njegove lakeje, naročito one intelektualne. Oni su već postali teoretičari dolazećeg revolucionarnog pokreta i s punim pravom osećaju da sistem počinje da zazire od njih kao takvih. Oni uopšte ne kriju činjenicu da ono što tako lako uspevaju da izvuku od "akademskog sistema" koriste za njegovo uništenje. Naime, student ne može da se buni protiv bilo čega ukoliko se ne pobuni i protiv svojih studija, iako nužnost te pobune sigurno oseća na manje prirodan način nego neki radnik, koji se spontano buni protiv svoje uloge radnika. Ali, student je proizvod modernog društva kao što su to i Godar i Koka-Kola. Svoje ekstremno otuđenje on može da dovede u pitanje samo tako što će u pitanje dovesti društvo u celini. Ta kritika nikako ne može da se odvija na studentskom terenu: student koji se poistovećuje s ulogom studenta zapravo se poistovećuje s lažnom vrednošću koja ga sprečava da shvati pune razmere svoje bede, držeći ga tako u okovima vrhunskog

¹¹ Poslednje avanture "Saveza komunističkih studenata" i njihovog hrišćanskog rivala pokazuju da te studente povezuje isti temeljni princip: slepa poslušnost prema hijerarhijski nadređenim kadrovima.

oblika lažne svesti. Ali, svuda tamo gde moderno društvo počinje da biva izloženo napadima, tu je i sve više mladih ljudi; njihova pobuna predstavlja najdirektniju i najsveobuhvatniju kritiku studentskog ponašanja.

2. Nije dovoljno da teorija bude ostvarena u praksi; i praksa mora da pronade svoju teoriju

Nakon dugog perioda dremeža i permanentne kontrarevolucije, poslednjih nekoliko godina naziru se prvi znaci novog perioda sukoba, najuočljivije među mladim ljudima. Ali, društvo spektakla, preko svojih predstava o sebi i svojim neprijateljima, nameće sopstvene kategorije svetu i njegovoj istoriji. Ono neprestano nastoji da nas uveri da je sve što se događa deo prirodnog poretka stvari, svodeći svaki istinski novi razvoj, koji najavljuje njegovo *prevazilaženje*, na nivo površnog potrošačkog noviteta. Pobuna mladih protiv načina života koji im se nameće zapravo je samo vesnik, prvi izraz mnogo šire subverzije koja će obuhvatiti sve one koji sve snažnije osećaju nemogućnost *življenja* u ovom društvu, uvod u novi revolucionarni period.

Pomoću uobičajenih metoda za izokretanje stvarnosti, vladajuća ideologija i njeni zvanični spikeri svode taj stvarni istorijski pokret na društveno-prirodnu kategoriju: na ideju o "mladima". Svaka nova pobuna mladih predstavlja se kao deo većitog mladalačkog revolta svojstvenog svakoj generaciji, koji prirodno počinje da jenjava "kada mladi ljudi počnu da se uključuju u ozbiljne poslove vezane za proizvodnju i kada se pred njima nađu realni, konkretni zadaci." "Pobuna mladih" je podvrgnuta pravoj žurnalističkoj inflaciji (ljudima se predstavlja samo spektakl pobune koji ih udaljuje od mogućnosti da i sami istinski učestvuju u nekoj pobuni). To je možda nezgodan, ali nužan društveni sigurnosni ventil, veoma važan za nesmetano funkcionisanje sistema. Ta pobuna protiv društva samo jača to društvo, jer ostaje delimična, ograničena na *aparthejd* "adoslescentskih problema" (analogno "rasnom" ili "ženskom pitanju"), da bi je njeni učesnici uskoro "prerasli". U stvarnosti, ako u modernom društvu uopšte postoji "problem mladih", onda je to zbog proste činjenice da mladi ljudi na najakutniji način osećaju duboku društvenu krizu i da to pokušavaju da izraze. Mladi su proizvod modernog društva *par excellence*, bilo da pokušavaju da se integrišu u njega ili ga odbacuju na najradikalniji način. Ono što iznenađuje nije pobuna mladih, već rezignacija "odraslih". Ali, uzroci tog povlačenja su istorijski, a ne biološki: prethodna generacija je stasavala u periodu teških poraza i morala da guta sve laži koje su pratile dugotrajnu, sramnu dezintegraciju revolucionarnog pokreta.

Kao kategorija za sebe, "mladi" su javni mit vezan za kapitalistički oblik proizvodnje, izraz njegove dinamičnosti. Iluzorno preimućstvo mladosti posledica je ekonomske obnove nakon Drugog svetskog rata; na tržište je masovno stupila čitava generacija novih, mnogo povodljivijih potrošača, kojima je upravo ta *uloga* potrošača omogućila da se poistovete sa društvom spektakla. Ali, zvanična ideologija se još jednom našla u kontradikciji sa društveno-ekonomskom stvarnošću (koja kaska za njom). Upravo su mladi iskazali neodoljivu, gnevnu žudnju za životom i spontano se pobunili protiv svakodnevnih dosade i mrtvog vremena koje stari svet nastavlja da proizvodi uprkos svim svojim modernizacijama. Najbuntovniji među njima iskazuju čisto, nihilističko odbacivanje ovog društva, bez trunke svesti o mogućnostima za njegovo prevazilaženje. Ali, ta perspektiva ipak počinje da se sagledava i razvija širom sveta. Ta svest mora da poprimi oblik dosledne teorijske kritike i da pronade načine za praktičnu organizaciju te doslednosti.

Na najprimitivnijem nivou, "delinkventi" širom sveta sa otvorenom nasilnošću izražavaju svoje odbijanje da budu integrisani u društvo. Ali, apstraktan karakter tog odbijanja sprečava ih da prevaziđu kontradikcije sistema čiji su oni spontani, negativan proizvod. Delinkvente proizvodi svaki aspekt sadašnjeg društvenog poretka: urbanizam stambenih projekata, opšti slom vrednosti, proširivanje zone sve ispraznijeg slobodnog vremena, sve veća policijsko-humanistička kontrola nad svim aspektima svakodnevnog života i borba za ekonomsko preživljavanje porodice koja je izgubla svaki značaj. *Oni preziru rad, ali prihvataju robe*. Oni žele sve što spektakl ima da im ponudi i to žele odmah; ali, nemaju čime da plate. Ta osnovna kontradikcija potpuno dominira njihovim životima, osakaćujući njihove pokušaje da istinski slobodno koriste svoje vreme, da se izraze, stvore neku vrstu zajednice. (Njihove mikrozaednice obnavljaju primitivizam na marginama razvijenog društva, a beda tog primitivizma nužno obnavlja hijerarhiju unutar bandi. Ta hijerarhija, koja može da se ostvari samo kroz rat s drugim bandama, *izoluje* svaku bandu u odnosu na druge i svakog pojedinca unutar bande.) Da bi izbegao tu kontradikciju delinkvent mora ili da se povuče tako što će početi da radi i zarađuje novac potreban za kupovinu roba – čemu je namenjen čitav sektor proizvodnje, posebno osmišljen da ga inicira u svet potrošnje (motorcikli, električne gitare, odeća, ploče, itd.) – ili da napadne zakone robe, bilo na najsiroviji način, tako što će je krasti, ili svesno, napredujući ka revolucionarnoj kritici sveta robe. Potrošnja "smekšava" ponašaje tih mladih buntovnika i njihova pobuna se izokreće u najgori konformizam. Naime, pred delinkventima stoje samo dve budućnosti: buđenje revolucionarne svesti ili slepa poslušnost po fabrikama.

Holandija: Provo

Provo je bi prvi oblik prevazilaženja iskustva delinkvenata, organizacija prvih političkih izraza tog iskustva. *Provo* je nastao iz susreta nekoliko otpadnika iz sveta raspadajuće umetnosti u potrazi za karijerom i mase mladih buntovnika u potrazi za samoizrazom. Njihova organizacija omogućila je obema stranama napredak ka novim oblicima sukobljavanja i njihovo razvijanje. "Umetnici" su priložili nekoliko ideja o igri, iako još uvek mistifikovanih i više nalik na krpež od raznih ideoloških sastojaka; mladi buntovnici nisu imali da ponude ništa drugo osim nasilnosti svog buntovništva. Od samog početka te dve tendencije bile su jasno razdvojene; mase bez teorije našle su se pod starateljstvom male klike sumnjivih vođa koji su svoju "vlast" pokušali da održe na osnovu bučkuriša od "provoterske" ideologije. Njihov neoartistički reformizam odneo je prevagu nad mogućnošću da se delinkventsko nasilje prenese na plan ideja u pokušaju prevazilaženja umetnosti. *Provo* je bio izraz poslednjeg reformizma modernog kapitalizma: *reforme* svakodnevnog života. Iako ništa manje od potpune revolucije neće moći da promeni život, hijerarhija *Provoa* – slično Bernštajnovoj viziji postepene transformacije kapitalizma u socijalizam putem reformi – veruje da nekoliko poboljšanja može da promeni svakodnevni život. Opredeljujući se za *fragmentarno*, *Provo* je završio prihvatajući *totalitet*. Da bi stvorili bazu, vođe *Provoa* su umesile smešnu ideologiju "provotarijata" (artističko-političku salatu pomešanu sa ubuđalim ostacima gozbe na kojoj nisu učestvovali). Taj novi *provotarijat* navodno stoji naspram "poburžujčenog" proletarijata (većiti refren svih kretena ovog stoleća). Pošto se odriče totalne promene, *Provo* odbacuje jedinu snagu koja može da ostvari tu promenu. Proletarijat je motor kapitalističkog društva i zato njegova smrtna pretnja; sve je podešeno tako da ga potisne – partije, birokratski sindikati, policija (koja ga napada mnogo više nego *provose*), kolonizacija čitavog

njegovog života – zato što je reč o jedinom istinski opasnom potencijalu. *Provo*si nisu shvatili ništa od svega toga; nesposobni za kritiku sistema proizvodnje ostali su zatočnici sistema kao celine. Kada je pobuna antisindikalističkih radnika zahvatila i bazu *Provoa*, koja se pridružila s direktnim nasiljem, zbunjeno rukovodstvo, koje je bilo potpuno ignorisano, nije smislilo ništa bolje od osude “ekscesa” i poziva na nenasilje. To rukovodstvo, čiji je program bila provokacija vlasti s ciljem da se razotkrije njen represivni karakter, završilo je jadikujući da je bilo žrtva policijskih provokacija. Preko radija su pozivali mlade pobunjenike da prihvate vođstvo “provosa”, drugim rečima, istog onog rukovodstva koje je jasno pokazalo da je njegov magloviti “anarhizam” najobičnija laž. Da bi razvila revolucionarnu kritiku, baza *Provoa* mora da se pobuni protiv sopstvenog rukovodstva, a to znači da se poveže sa objektivnim revolucionarnim snagama proletarijata i da odbaci ljude poput Konstana i De Vrija (prvi je zvanični umetnik Kraljevine Holandije, a drugi propali parlamentarni kandidat i veliki obožavalac engleske policije). Samo tako *provosi* će moći da se uključe u autentične moderne sukobe, koje su i sami delimično nagovestili. Ako zaista žele da promene svet, onda će morati da shvate da nema nikakve koristi od onih koji se zadovoljavaju time da taj svet ofarbaju u belo.*

SAD: Studentski pokret

Buneći se protiv svojih studija, američki studenti su direktno doveli u pitanje društvo kojem su takve studije potrebne. Njihova pobuna protiv univerzitetske hijerarhije (u Berkliju i drugde) od samog početka je bila postavljena kao *pobuna protiv čitavog društvenog sistema zasnovanog na hijerarhiji i diktaturi ekonomije i države*. Odbijajući poslovne i institucionalne uloge za koje bi njihove specijalizovane studije trebalo da ih pripreme, studenti su doveli u pitanje čitav sistem proizvodnje koji otuđuje sve aktivnosti i sve svoje proizvode od onih koji ih proizvode. Uprkos svim lutanjima i konfuziji, pobunjena američka omladina jasno teži izgradnji dosledne revolucionarne alternative usred “društva obilja”. Na žalost, oni ostaju fiksirani za dva relativno incidentna aspekta američke krize – za crnce i za Vijetnam; male organizacije “Nove levice” ozbiljno pate zbog te činjenice. Njihov oblik delovanja pokazuje jasnu težnju ka autentičnoj demokratiji, ali slabost njihovog subverzivnog sadržaja dovodi ih u opasne kontradikcije. Zbog kranjeg političkog neznanja i naivnih iluzija o tome šta se zaista događa u svetu, njihovo neprijateljstvo prema tradicionalnoj politici starih levičarskih organizacija lako se preusmerava u njeno nesvesno prihvatanje.

* *Provo* je zapravo nastao kroz susret holandskih “Nizosa”, tadašnje izgubljene generacije (po nekim spoljnim oznakama i potrošačkim sklonostima vrlo sličnim britanskim “modovima”) i umetnika koji su već bili prošli kroz uticaj situacionista ili čak neko vreme bili članovi SI (Konstan). *Provo* je obeležio sredinu i drugu polovinu 1960-tih u Holandiji nizom masovnih uličnih akcija, od kojih je sigurno najpoznatija opšti metež napravljen na javnoj proslavi rođendana holandske kraljice. Vodili su kampanje za legalizaciju marihuane i abortusa, proteste protiv policije i vlasti, itd., obično u formi vrlo raskalašanih uličnih teataru. Zatim stižu i prvi “beli planovi”. Najpoznatiji je bio “Beli bicikl”: komunalni bicikl, ofarban u belo, kojim je svako mogao da se posluži, uz preporuku da ga nakon vožnje ostavi na ulici. Usledila je serija “belih planova” usmerenih na razne aspekte svakodnevnog života, od kojih nijedan nije uspeo da ponovi kratkotrajni uspeh prvog. Odatle referenca na kraju dela posvećenog *Provosima*, na one koji se zadovoljavaju time da svet koji treba uništiti “ofabrazu u belo”. (nap. prev.)

Dutch Provos, by Teun Voeten

http://www.pdxnorml.org/HT_provos_0190.html

Apstraktna opozicija njihovom društvu vodi ih ka obožavanju ili podršci njegovih najboljih neprijatelja: "socijalističkih" birokratija Kine ili Kube. Grupa kao što je "Pobunjenički omladinski pokret" može da u istom dahu osudi državu i da slavi "Kulturnu revoluciju", tu lažnu pobunu orkestriranu od strane najgargantuanskije birokratije modernog doba: Maove Kine. U isto vreme, zbog upadljivog nedostatka sadržaja, te poluliberterske i nedirektne organizacije stalno upadaju u zamku ideologije "grupne dinamike" ili zatvorenog sveta sekta. Raširena upotreba droga u isto vreme je izraz stvarne bede i protesta protiv te bede: to je lažna potraga za slobodom u svetu bez slobode, religiozna kritika sveta koji je već prevazišao religiju. Nije slučajno da su droge toliko prisutne u bitničkom miljeu (tom desnom krilu pobune mladih), gde odbijanje ideologija ide uporedo sa prihvatanjem najbudalastijih praznoverja (Zen, spritualizam, misticizam "Nove Crkve" i drugi truli leševi poput gandizma i humanizma). U potrazi za revolucionarnim programom američki studenti prave iste greške kao i *provosi* i proglašavaju sebe za "najpotlačeniju društvenu klasu"; ako je zaista tako, onda im ostaje da shvate da njihovi interesi ne mogu biti drugačiji od interesa onih koji su takođe potčinjeni robi i izloženi opštem izrabljivanju.

Istočna Evropa

U Istočnom bloku birokratski totalitarizam takođe počinje da proizvodi snage svoje negacije. Pobuna mladih tamo je naročito intenzivna, ali o njoj možemo da saznamo samo na osnovu osuda koje objavljuju zvanična glasila i policijskih mera koje se preduzimaju radi njenog gušenja. Iz tih izvora saznajemo da mladi više ne poštuju "moral" i porodicu (koja tamo još uvek postoji u svom najodvratnijem buržoaskom obliku), da se odaju "raspusništvu", da preziru rad i da odbacuju partijsku disciplinu. U SSSR je osnovano posebno ministarstvo za borbu protiv ove nove delinkvencije. Uporedo s tim difuznim revoltom, razvijaju se i mnogo dosledniji izazovi; grupe i ilegalni časopisi pojavljuju se i nastaju u zavisnosti od stepena policijske represije. Do sada najznačajniji čin bio je objavljivanje *Otvorenog pisma Komunističkoj partiji Poljske* dvojce mladih Poljaka, Kurona i Modzelevskog. Oni su otvoreno afirmisali nužnost "ukidanja sadašnjih proizvodnih i društvenih odnosa" i konstatovali da se to ne može postići drugačije "osim revolucijom". Intelektualci sa Istoka pokušavaju da artikulišu i učine svesnom kritiku koju su radnici već konkretizovali u Istočnom Berlinu, Varšavi i Budimpešti: proletersku kritiku birokratske klasne vlasti. Ta pobuna nalazi se pred teškim zadatkom istovremenog definisanja i rešavanja problema. U drugim zemljama postoje uslovi za borbu, ali ciljevi ostaju mistifikovani. U istočnim birokratijama borba se vodi bez iluzija, a ciljevi su jasni; problem je razvijanje sredstava koja bi mogla da otvore put za ostvarenje tih ciljeva.

Engleska

U Engleskoj je pobuna mladih svoj prvi organizovani oblik pronašla u antinuklearnom pokretu. Ta ograničena borba, pokrenuta oko maglovitog programa *Komiteta 100* – koji je bio u stanju da na ulicama okupi 300.000 demonstranata – imala je jednu od svojih najlepših epizoda u proleće 1963, u vreme skandala "špijuni za mir".¹²

¹² Skandal u kojem su pripadnici antinuklearnog pokreta otkrili i zatim upali u nekoliko atomskih skloništa pripremljenih za članove vlade, koja su držana u najstrožoj tajnosti.

Zbog nedostatka radikalne perspektive pokret je odmah doživeo uzmak i bio preuzet od strane tradicionalnih političkih manipulatora i plemenitih pacifista. Ali, specifično engleski arhaizam u načinu kontrole svakodnevnog života nije mogao da odoli napadu na moderni svet; ubrzano raspadanje svetovnih vrednosti pokrenulo je duboko revolucionarne tendencije u kritici svih aspekata vladajućeg načina života.¹³ Borba britanske omladine mora da se poveže sa borbom britanske radničke klase, koja se sa svojim pokretom neposredno biranih radničkih predstavnika i divljim štrajkovima pokazala kao jedna od najborbenijih na svetu. Pobeda ta dva pokreta biće moguća samo ako oni budu delovali iz zajedničke perspektive. Kolaps laburističke vlade može da bude samo još jedan podsticaj za stvaranje takvog saveza. Njihov susret može da izazove eksploziju u odnosu na koju će pobuna *provosa* u Amsterdamu izgledati kao dečja igra. Samo na taj način pravi revolucionarni pokret u usponu može da odgovori praktičnim potrebama.

Japan: Zengakuren

Japan je jedina industrijski razvijena zemlja u kojoj je savez studentske omladine i radikalnih radnika već ostvaren. *Zengakuren*, čuvena organizacija revolucionarnih studenata i *Liga mladih marksističkih radnika* dve su glavne organizacije ujedinjene oko programa *Revolucionarne komunističke lige* (RKL). Ta formacija se već uhvatila u koštac sa pitanjem revolucionarne organizacije. Ona se istovremeno i bez iluzija bori i protiv zapadnog kapitalizma i protiv birokratije takozvanih socijalističkih zemalja. RKL je već uspela da okupi nekoliko hiljada studenata i radnika, organizovanih na demokratskoj i antihijerarhijskoj osnovi, s članstvom koje učestvuje u svim aktivnostima organizacije. Japanski revolucionari su prvi na svetu uspeli da povedu široku, organizovanu borbu sa razvijenim revolucionarnim programom i uz značajnu masovnu podršku (milion studenata i radnika u sukobima 23. juna 1960; napr. prev.). U demonstracijama koje su se smenjivale u talasima, na hiljade radnika i studenata izlazili su na ulice da bi se fizički suprotstavili japanskoj policiji. Ipak, RKL još uvek nije uspela da artikuliše potpunu i konkretnu analizu ta dva sistema protiv kojih se tako žestoko bori. Ona tek treba da precizno definiše pravu prirodu birokratske eksploatacije, kao što tek treba da jasno formuliše karakteristike modernog kapitalizma, kritiku svakodnevnog života i kritiku spektakla. RKL je još uvek predvodnička politička organizacija, iako na tragu najboljeg nasleđa klasičnih proleterskih organizacija. RKL je danas najznačajnija revolucionarna grupacija na svetu i zato treba da bude predmet rasprave i tačka okupljanja nove, globalne revolucionarne kritike.*

¹³ Ovde mislimo na izvanredan časopis *Heatwave*, koji se, po svemu sudeći, razvija u pravcu sve rigoroznijeg radikalizma.

* *Zengakuren*: "Stav SI o Revolucionarnoj komunističkoj ligi pokazao se donekle pogrešnim. RKL *Zengakuren* nije bio 'Zengakuren' osnovan još 1948. već samo jedna od rivalskih frakcija (drugim frakcijama su dominirali Japanska komunistička partija i razne kombinacije trockista, maoista, itd.). Početkom šezdesetih frakcija *Zengakurena* koja će osnovati RKL zaista je pokazivala mnoge pozitivne crte koje su joj situacionisti pripisivali: političku platformu jasno pomerenu levo od trockizma, borbenu učešće u političkim sukobima na mnogim frontovima i prilično eksperimentalan pristup organizacionim i taktičkim pitanjima. Godine 1963. *Zengakuren* je poslao delegaciju u Evropu, koja je trebalo da se sastane sa situacionistima, posle čega je na japanski jezik bilo prevedeno nekoliko situacionističkih tekstova. Ali, do 1970, kada je jedna delegacija SI posetila Japan, RKL se velikim delom vratila na lenjinističke

3. Stvoriti situaciju posle koje nema povratka

Biti avagardan znači ići u korak sa stvarnošću. (*Internationale Situationniste, #8*)
Radikalna kritika modernog sveta sada mora da postavi totalitet kao svoj predmet i svoj cilj. Ta kritika mora da se uhvati u koštac s pravom prošlošću tog sveta, njegovom sadašnjom stvarnošću i izgledima za njegovu promenu. Sadašnji svet nikada nećemo moći da sagledamo u celini, a još manje da formulišemo projekat njegove potpune subverzije, ukoliko ne budemo u stanju da *otkrijemo njegovu skrivenu istoriju*, ukoliko čitavu istoriju borbe međunarodnog revolucionarnog pokreta, koju je pre više od sto godina započeo zapadni proletarijat, ne podvrgnemo strogoj kritičkoj demistifikaciji.

“Taj pokret protiv čitave organizacije starog sveta odavno je okončan.” (*Internationale Situationniste, #7*) *Bio je poražen*. Njegova poslednja istorijska manifestacija bila je španska proleterska revolucija, poražena u Barseloni maja 1937. Ali, njegove zvanične “poraze” i “pobede” treba sagledati u svetlu kasnijih posledica, jer samo tako možemo doći do prave istine o njemu. U tom smislu možemo da prihvatimo zapažanje Karla Libknehta, izrečeno uoči njegovog ubistva, da su “neki porazi zapravo pobede, dok su neke pobede sramnije od bilo kog poraza.”* Tako je prvi veliki “poraz” proleterskih snaga, Pariska komuna, bio zapravo njihova prva velika *pobeda*, jer je proletarijat tada po prvi put pokazao svoju istorijsku sposobnost da *slobodno* organizuje sve aspekte društvenog života. S druge strane, njegova prva velika “pobeda”, Boljševička revolucija, izokrenula se u njegov najstrašniji poraz.

Trijumf boljševičkog poretka podudario se sa kontrarevolucijom koja je na međunarodnom planu započela slamanjem ustanka Spartakovaca od strane nemačke “socijaldemokratije”. Srodnost istovremenih pobeda boljševizma i reformizma seže mnogo dublje nego njihove prividne suprotnosti, jer se i za boljševički režim pokazalo da je samo nova varijacija na staru temu, novo lice starog poretka. Posledice ruske kontrarevolucije bile su, na unutrašnjem planu, uspostavljanje novog oblika eksploatacije, *birokratskog državnog kapitalizma*, a na spoljašnjem, širenje “komunističke” Internacionalne preko ogranaka čija je jedina svrha bila odbrana i reprodukcija ruskog modela. U svojoj birokratskoj i buržoaskoj varijanti, kapitalizam je osvojio novu tapiju na život, preko mrtvih tela moranara iz Kronštata, seljaka iz Ukrajine i radnika iz Berlina, Kjela, Torina, šangaja i konačno Barselone.

Treća internacionala, koju su boljševici formirali navodno zato da bi se suprotstavili izopačenom socijaldemokratskom reformizmu Druge internacionalne i ujedinili predvodnike proletarijata iz “revolucionarnih komunističkih partija”, bila je suviše tesno vezana za interese svojih osnivača da bi ikada mogla da pokrene *istinsku socijalističku revoluciju* bilo gde u svetu. Treća internacionala je zapravo bila nastavak Druge. Ruski model se ubrzano nametao zapadnim radničkim organizacijama, koje su se od tada razvijale na isti način.

pozicije, tako da se nije bitno razlikovala od drugih levičarskih sekti.” — Ken Knabb, *Situationist International Anthology*, 1981/89/95.

* Karl Libkneht: “Jedan od malobrojnih nemačkih socijalista koji su se protivili Prvom svetskom ratu. On i Roza Luksemburg su osnovali Ligu Spartakovaca 1916; oboje su bili ubijeni nakon sloma pobune Spartakovaca januara 1919.” — Ken Knabb, *Situationist International Anthology*, 1981/89/95.

Totalitarna diktatura birokratije, nove vladajuće klase, nametnuta ruskom proletarijatu, našla je svoj odjek u drugim zemljama u sloju političkih i sindikalnih birokrata čiji su interesi počeli da se jasno razlikuju od interesa njihovog članstva. Dok je staljinističko čudovište opsedalo svest radničke klase, birokratizovani kapitalizam je ušao u fazu prekomernog razvoja, uspevajući da razreši svoje unutrašnje krize i ponosno proglašavajući svoju novu pobjedu za konačnu. Uprkos spoljašnjim varijacijama i suprotnostima, svetom vlada jedan društveni oblik. Principi *starog sveta* nastavljaju da upravljaju našim *modernim svetom*; tradicija mrtvih generacija i dalje opterećuje svest živih.

Opozicija ovom svetu koja se nudi u njegovim okvirima, na njegovom terenu, preko navodno revolucionarnih organizacija, jeste lažna opozicija. Takva pseudoopozicija, koja propagira najgore mistifikacije i afirmiše manje ili više rigidne ideologije, samo pomaže konsolidaciju vladajućeg poretka. Radnički sindikati i političke partije koje je radnička klasa izgradila kao sredstvo za sopstvenu emancipaciju, postali su puki sigurnosni ventili, delovi regulativnog mehanizma sistema, privatno vlasništvo njihovih rukovodstava koja ih koriste za svoju ličnu emancipaciju, kao stepenice koje vode ka ulogama u okviru vladajuće klase jednog društva koje nikada nisu ni pomislili da dovedu u pitanje. Partijski programi i sindikalni statuti mogu biti satkani od "revolucionarne" frazeologije, ali njihova praksa je svuda *reformistička*. (Njihov reformizam je, povrh svega, potpuno besmislen, jer je i sam kapitalizam zvanično postao reformistički.) Partije koje su bile u stanju da osvoje vlast – u zemljama još nazadnijim od Rusije iz 1917. – samo su reprodukovale staljinistički model totalitarne kontrarevolucije.¹⁴ U drugim zemljama te partije su postale statične i nužne komponente samoregulacije birokratizovanog kapitalizma, zvanična opozicija uključena u održavanje policijskog humanizma tih društava.¹⁵ U odnosu na radničke mase, one su ostale pouzdani i bespogovorni branioци birokratske kontrarevolucije i poslušni agenti njene spoljne politike. Potpuno posvećene zavođenju totalne diktature ekonomije i države, te partije su postale nosioci najveće laži u svetu satkanom od laži. Kao što su situacionisti rekli, "naspram sjevladajućeg društvenog sistema, koji teži totalitarnoj samoregulaciji, stoji samo lažna opozicija koja ostaje na terenu sistema i tako zapravo služi samo tome da ga ojača. Birokratski pseudosocijalizam je samo najgrandioznija maska na licu starog sveta hijerarhije i otuđenog rada."

Kada je reč o studenstkom sindikalizmu, to je samo parodija jedne farse, besmislena i budalasta imitacija odavno izopaćenog radničkog sindikalizma.

Teorijska i praktična osuda staljinizma, u svim njegovim oblicima, mora da bude *osnovna banalnost* ugrađena u sve buduće revolucionarne organizacije. Jasno je da u Francuskoj, na primer, gde je ekonomska zaostalost odložila svest o krizi, revolucionarni pokret može biti iznova rođen samo preko mrtvog tela staljinizma. Stalno ponavljana parola *poslednje* revolucije preistorije mora da glasi: *staljinizam mora biti uništen*.

¹⁴ Te partije su nastojale da industrijalizuju svoje zemlje kroz klasičnu primitivnu akumulaciju na štetu seljaka, pojačanu birokratskim terorom.

¹⁵ Za 45 godina Komunistička partija Francuske nije preduzela nijedan korak ka osvajanju vlasti. Isto važi i za partije iz drugih razvijenih zemalja koje se nisu našle pod čizmom "Crvene" armije.

Ta revolucija mora jednom za svagda da odbaci svoju preistoriju i da svu svoju poeziju crpe iz budućnosti. Male "borbene" grupe koje se predstavljaju kao "autentični naslednici boljševika" samo su glasovi koji dolaze iz groba; one ni na koji način ne nagoveštavaju budućnost. Ti ostaci sa velike olupine "izdane revolucije" bez izuzetka završavaju braneći SSSR; to je njihov doprinos toj skandaloznoj izdaji revolucije. Svoje iluzije oni jedva uspeavaju da odbrane samo izvan najpoznatijih nerazvijenih zemalja, gde služe jačanju teorijske nerazvijenosti.¹⁶ Na prostoru od *Partizana* (organa izmirenih staljinističko-trockističkih struja) do svih tendencija i polutendencija koje niču na mrtvom telu trockizma, unutar i izvan četvrte internacionale, vlada ista revolucionarna *ideologija*, koja pokazuje uvek istu teorijsku i praktičnu neposobnost u suočavanju s problemima modernog sveta. Od revolucije ih razdvaja četrdeset godina kontrarevolucije. Pošto ovo nije 1920, oni nikako ne mogu biti u pravu (što nisu bili ni 1920).

Raspuštanje "ultralevičarske" grupe *Socialisme ou Barbarie*, nakon njene podele na dve frakcije – "moderniste" okupljene oko Kardana i "tradicionalne marksiste" (*Pouvoir Ouvrier*) – dokazuje, ako tu uopšte ima šta da se dokazuje, da nema revolucije izvan modernog, niti bilo kakve moderne misli izvan nove revolucionarne kritike (*Internationale Situationniste*, #9). Svako razdvajanje ta dva aspekta nužno vodi ili nazad u muzej revolucionarne preistorije ili u modernizaciju sistema, to jest, u vladajući oblik kontrarevolucije: kao primeri mogu da posluže *Voix Ouvriere* ili *Arguments*.

Kada je reč o raznim anarhističkim grupama, one nemaju ništa osim patetične vere u svoju ideološku etiketu "anarhije", u čiji su se kavez sami zatvorili. *Le Monde Libertaire*, publikacija dostojna sažaljenja, koju očigledno izdaju studenti, dostigla je najneverovatniji stepen konfuzije i gluposti. Pošto tolerišu jedni druge, tolerisaće i *sve ostalo*.

Došlo je vreme da se vladajući društveni poredak, koji se razmeće svojom stalnom modernizacijom, suoči s dostojnim protivnikom: jednako modernizovanom negacijom koju sam proizvodi.¹⁷ Neka mrtvi sahrane mrtve. Praktična demistifikacija istorijskog pokreta zapravo je isterivanje demona koji su opsedali revolucionarnu svest; revolucija svakodnevnog života sada se suočava sa ogromnošću svojih zadataka. I revolucija i život koji ta revolucija najavljuje moraju biti iznova stvoreni. Ako revolucionarni projekat ostaje u osnovi isti – ukidanje klasnog društva – to je zato što uslovi koji podstiču taj projekat nigde nisu bili radikalno promenjeni. Ali, tom projektu sada treba prići s novom radikalnošću i doslednošću, učeći se na greškama ranijih revolucionara, tako da njegova delimična dostignuća ne dovedu samo do novih društvenih podela.

Pošto borba između sistema i novog proletarijata može da se vodi samo sa stanovništa *celine*, budući revolucionarni pokret mora da ukine sve ono što u njemu samom reprodukuje otuđenje koje proizvodi *robni sistem* – sistem kojim dominira rad-roba. Taj pokret mora da bude živa kritika sistema, negacija koja u sebi sažima sve elemente nužne za *prevazilaženje* tog sistema. Kao što je Lukač ispravno pokazao u *Istoriji i klasnoj svesti*, revolucionarna organizacija je neophodan posrednik između teorije i prakse, između čoveka i istorije, između radničkih masa i proletarijata

¹⁶ O njihovoj ulozi u Alžiru videti tekst *Klasna borba u Alžiru* (*Internationale Situationniste* #10).

¹⁷ "Poruka alžirskim revolucionarima", *Internationale Situationniste* #10.

formiranog kao klase. (Lukačeva greška je bila u tome što je verovao da je Boljševička partija ostvarila tu ulogu.) Da bi bile ostvarene u praksi, "teorijska" stremljenja i razlike moraju biti prevedeni u organizaciona pitanja. Sve, u krajnjoj liniji, zavisi od toga kako će novi revolucionarni pokret rešiti pitanje organizacije; od toga da li njegova organizaciona forma odgovara njegovom suštinskom projektu: *uspostavljanju apsolutne vlasti radničkih saveta na međunarodnom planu*, kao što su to nagovestile sve proleterske revolucije ovog veka. Takva organizacija mora da razvije radikalnu kritiku svih *temelja* društva protiv kojeg se bori: robne proizvodnje; ideologije u svim njenim oblicima; države i svih oblika odvajanja koje država nameće.

Kamen temeljac starog revolucionarnog pokreta bio je odvajanje na teoriju i praksu. Samo novi, superiorni pokret proleterske borbe može da prevaziđe tu podelu i da otkrije sopstvenu *istinu*. Nijedna organizacija još nije uspela da prevaziđe taj jaz. *Ideologija*, ma koliko bila "revolucionarna", uvek je oruđe gospodara; to je *znak uzbune* koji ukazuje na prisustvo neprijateljske pete kolone. To je razlog zašto kritika ideologije, u krajnjoj liniji, mora da bude glavno pitanje revolucionarne organizacije. Laži su proizvod otuđenog sveta; one ne smeju da se pojave u organizaciji koja za sebe tvrdi da je nosilac *društvene istine*; u suprotnom, ta organizacija postaće samo još jedna laž u svetu satkanom od laži.

Svi pozitivni aspekti vlasti radničkih saveta moraju biti prisutni, u embrionskom obliku, u svakoj revolucionarnoj organizaciji koja stremljenom uspostavljanju. Takva organizacija mora da stupi u borbu na život i smrt sa lenjinističkom teorijom organizacije. Revolucija iz 1905. i spontano samoorganizovanje ruskih radnika u sovjete bili su praktična kritika te smrtonosne teorije.¹⁸ Ali, boljševički pokret je insistirao na uverenju da spontanost radničke klase ne može da ide dalje od "sindikalističke svesti" i da ona zato ne može da obuhvati "celinu". To obezglavljuvanje proletarijata omogućilo je da se Partija nametne kao "glava" revolucije. Oспорavanje istorijske sposobnosti proletarijata da se sam oslobodi, što je Lenjin činio tako nemilosrdno, znači osporavanje njegove sposobnosti da sam, u potpunosti, upravlja budućim društvom. Iz te perspektive, parola "sva vlast sovjeta" značila je samo preuzimanje sovjeta od strane Partije i uspostavljanje partijske države umesto potisnute "države" naoružanog proletarijata.

"Sva vlast sovjeta" mora ponovo da postane naša parola, ali ovog puta doslovno, bez boljševičkih zadnjih namera. Proletarijat može da započne igru revolucije samo ako kao ulog stavi *ceo svet*; u suprotnom, neće postići ništa. Sam oblik te vlasti, opšte samoupravljanje, ne može da postoji uporedo sa bilo kakvom drugom vlašću. Pošto zapravo predstavlja ukidanje svake vlasti, *opšte samoupravljanje* ne može da toleriše ograničenja (geografska ili neka druga); svaki kompromis koji prihvati odmah će se izokrenuti u ustupak, u predaju. "Samoupravljanje mora istovremeno da bude i sredstvo i cilj sadašnje borbe. To je nije samo ono zbog čega se ta borba vodi već i njen adekvatni oblik. Ono je u isto vreme i materijal koji oblikuje i njegova pretpostavka." ("Klasna borba u Alžiru", *Internationale Situationniste*, #10)

Sveobuhvatna kritika sveta je garancija doslednosti i istinitosti revolucionarne organizacije. Tolerisanje nekog represivnog sistema bilo gde u svetu (na primer, sistema koji se predstavlja kao "revolucionaran") vodi u prihvatanje legitimnosti represije. Tolerisanje otuđenja u bilo kom domenu društvenog života vodi u

¹⁸ Nakon teorijske kritike koju je razvila Roza Luksemburg; videti njen tekst *Organizaciona pitanja ruske socijaldemokratije* iz 1904, u kojem je kritikovala Lenjinov pamflet *Šta da se radi?* (1903).

prihvatanje nužnosti svih oblika postvarenja. Nije dovoljno biti za vlast saveta samo apstraktno; treba pokazati šta to znači konkretno: prevazilaženje robne proizvodnje, pa tako i proletarijata. Uprkos svim prividnim razlikama, svim postojećim društvima upravlja *logika robe*; to je temelj njihove totalitarne samoregulacije. Robno postvarenje je *glavna* prepreka totalnom oslobođenju, slobodnom stvaranju života. U svetu robne proizvodnje praksa nije okrenuta samostalno određenim ciljevima već podvrgnuta diktatu spoljnih sila. Ekonomski zakoni predstavljaju se kao zakoni prirode; ali, sva moć tih zakona izvire *jedino* iz "nedostatka svesti onih koji te zakone prihvataju."

Sušтина robne proizvodnje je gubljenje sebe u haotičnom i nesvesnom stvaranju sveta koji ostaje van svake kontrole svojih tvorca. Nasuprot tome, radikalno revolucionarno jezgro opšteg samoupravljanja podrazumeva svesnu kontrolu svakog pojedinca nad celinom života. Samoupravljanje robnom proizvodnjom samo će pretvoriti svakog pojedinca u programera sopstvenog preživljavanja – umesto kapitalističkog kruga, dobićemo samoupravljački pravougaonik. Zadatak radničkih saveta zato nije samoupravljanje *postojećim* svetom već njegova neprestana kvalitativna promena; drugim rečima, konkretno *prevazilaženje robe*, te *ogromne stranputice* u istoriji čovekove samoproizvodnje.

To prevazilaženje prirodno podrazumeva *ukidanje rada* i njegovu zamenu novom vrstom slobodne aktivnosti, čime se eliminiše jedna od temeljnih podela modernog društva: podela na sve postvareniji rad i pasivnu potrošnju slobodnog vremena. Neke grupe, koje se u ovom trenutku nalaze u fazi raspadanja, kao što su *Socialisme ou Barbarie* ili *Pouvoir Ouvrier*,¹⁹ iako ponavljaju moderne parole o "vlasti radnika", idu putem starog radničkog pokreta nastojeći da reformišu rad putem "humanizacije". Ali, ono što treba napasti je sam rad. Daleko od toga bude "utopijska" težnja, ukidanje rada je prvi uslov za efikasno prevazilaženje robnog društva, za odbacivanje podele na "slobodno" i "rado" vreme u životu svakog pojedinca – tih komplementarnih sektora otuđenog života – kao stalnog odraza unutrašnje protivrečnosti sveta robe između upotrebne i razmenske vrednosti. Tek kada se ta suprotnost odbaci ljudi će moći da povrate kontrolu nad svojom živom aktivnošću i da otkriju sebe u svetu koji sami stvaraju. Demokratija radničkih saveta je rešenje za sve sadašnje podele. Ona neće dozvoliti pojavu bilo čega što "postoji izvan pojedinaca".

Svesna dominacija nad istorijom od strane ljudi koji je stvaraju – to je sav revolucionarni projekat. Moderna istorija, kao i sva prošla istorija, proizvod je društvene prakse, nesvesna posledica ljudske aktivnosti. U fazi svoje totalitarne dominacije kapitalizam je proizveo sopstvenu religiju: spektakl. Spektakl je zemaljsko ostvarenje ideologije. Svet nikada nije bio tako izokrenut. "Zato je, kao 'kritika religije' u Marksovo vreme, kritika spektakla danas suštinski preduslov svake kritike." (*Internationale Situationniste* #9)

čovečanstvo se suočava sa istorijskim pitanjem revolucije. Sve grandioznijem razvoju materijalnih i tehničkih sredstava odgovara samo jednako duboko nezadovoljstvo svih. Buržoazija i njen naslednik na istoku, birokratija, nisu u stanju da taj prekomerni razvoj (koji može da bude osnova samo za *poeziju* budućnosti) iskoriste za bilo kakvo dobro upravo zato što moraju da *održe stari poredak*. Najviše što mogu da učine je da taj razvoj iskoriste za jačanje svoje policijske kontrole. Oni mogu samo da akumuliraju *kapital*, pa tako i *proletarijat* – ljudska bića koja nemaju nikakvu kontrolu

¹⁹ Nasuprot njima, grupe poput ICO, koje odbijaju svaki oblik organizacije ili dosledne teorije, same sebe osuđuju na nepostojanje.

nad svojim životima i koja to znaju. Istorijska prednost tog novog proletarijata jeste u tome što je on jedini naslednik bezvrednog bogatstva buržoaskog sveta – bogatstva koje mora da izmeni i *prevaziđe* na način koji će omogućiti puni razvoj ljudskih bića kroz potpuno prisvajanje prirode i svoje vlastite prirode. To ostvarenje ljudske *prirode* može da znači samo umnožavanje i puno zadovoljenje pravih ljudskih *strasti* koje spektakl potiskuje u najmračnije uglove revolucionarne svesti i koje mogu da se ostvare samo fantastično, u nestvarnom delirijumu pojavnosti spektakla. Istinsko ostvarenje pravih strasti – što znači odbacivanje svih lažnih potreba i želja koje sistem svakodnevno proizvodi radi očuvanja svoje dominacije – neće biti moguće bez ukidanja i pozitivnog prevazilaženja robnog spektakla.

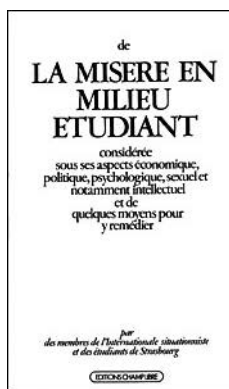
Modernu istoriju mogu da oslobode, a njena bezbrojna dostignuća da stave na slobodno raspolaganje, samo snage koje ta istorija potiskuje: radnici koji nemaju nikakvu kontrolu nad uslovima, sredstvima i proizvodima sopstvene aktivnosti. Proletarijat je još u XIX veku postao naslednik filozofije; sada je postao naslednik moderne umetnosti i prve svesne kritike svakodnevnog života. On neće moći da prevaziđe svoju ulogu proletarijata ako u isto vreme ne ostvari umetnost i filozofiju.

Promena sveta i promena života za proletarijat su jedno, nerazdvojni elementi lozinke za prevazilaženje sebe kao klase, za ukidanje sadašnjeg carstva nužnosti i konačni prodor ka carstvu slobode. Radikalna kritika i slobodna rekonstrukcija svih vrednosti i obrazaca ponašanja nametnutih otuđenom stvarnošću, njegov su maksimalni program. Slobodna kreativnost u stvaranju svih trenutaka i događaja života jedina je poezija koju može da prizna, poezija koju prave svi (Lotreamon), početak revolucionarnog festivala. Proleterske revolucije biće *festivali* ili neće biti ništa, jer je razigranost sam ključ života koji najavljuju. *Igra* je krajnji princip tog festivala, koji za jedina pravila priznaje samo žudnju za životom bez mrtvog vremena i uživanje bez ograničenja.

1966.

SI, VII kongres, Pariz, 1966.
Debor prvi s leva, Kajati prvi s desna.

Mustafa Kajati i Alis Debor,
Pariz, 1966.

Šta je bilo posle

1

Posle je bilo svašta. Izreka da nas istorija uči da ljudi od istorije nisu naučili ništa nije sasvim tačna. Sistem uči. Mi smo ti koji zabušavamo. Zato ćemo se još malo zadržati na ovom slučaju; prvo na nekim neposrednim posledicama, a onda na malo širem kontekstu.

Pamflet je brzo stekao ogromnu popularnost, kako među studentima i omladinom, tako i među organima gonjenja. Univerzitetske vlasti su odmah pokrenule proces protiv petorice studenata iz rukovodstva sindikata. Ali, odmah se videlo da sve neće ići glatko. Probudeno članstvo je svuda počelo da preuzima inicijativu. Nacionalno rukovodstvo UNEF, u pokušaju da sačuva svoj autoritet, nevoljno je odbacilo sve sudske presude protiv članova strazburške sekcije (procesu su trajali tokom cele 1967). Ali, takvi manevri više nisu bili dovoljni. Rasprava je, kao i pamflet, daleko prevazilazila specifični studentski milje; stavovi UNEF, kakvi god bili, jednostavno nisu bili relevantni za sve ono što je tada postalo predmet neposrednog dijaloga svih zainteresovanih. To je stvorilo sasvim novu situaciju, koja se ubrzano, otvarajući pitanje za pitanjem, kretala ka eksploziji koja se u proleće 1968. dogodila na Univerzitetu Nanter u Parizu.

Pometnja na nacionalnom nivou donela je nacionalnu reputaciju i samim situacionistima. Do tada dobro poznati u umetničkim i intelektualnim krugovima širom zapadne i severne Evrope, situacionisti su bili proglašeni za najesktremniju subverzivnu grupu, o čijem su uticaju, namerama i dimenzijama počele da kruže najneverovatnije glasine. Inače mala grupa u tom periodu nije se proširila ni za jednog člana; naprotiv, neki su bili isključeni ili su se sami povukli (što za njih nije bilo ništa neobično). Tipične glasine odnosile su se na njihov navodni pokušaj infiltriranja u studentsku organizaciju, a one najprljavije na želju situacionista da prosto opelješe fondove koji su "tako neoprezno bili stavljeni na raspolaganje" njihovim pristalicama. Bilo je i drugih razloga zbog kojih je SI, nepunih godinu dana nakon skandala, čiji su se odjeci ne samo i dalje osećali već i zaoštravali u novu krizu, objavila tekst *Naši ciljevi i metodi u strazburškom skandalu*, s namerom da odgovori na sve optužbe i kaže još nešto preko toga.

Tekst je zanimljiv jer donosi prilično opširnu i preciznu hronologiju događaja. Inicijativa je potekla od nekoliko studenata iz Strazbura, koji su u kontakt sa SI došli preko adrese objavljene u njenom časopisu. Oni su obavestili članove grupe o novostima u njihovom gradu: grupa njihovih prijatelja, poznata kao "esktremisti iz UNEF", čiji je jedini program bio ukidanje tog tela, upravo je bila potpuno legalno izabrana u novo rukovodstvo tamošnjeg studentskog sindikata. Ali, niko nije imao predstavu o tome šta bi konkretno trebalo uraditi. Situacionisti su im predložili da "zajedno napišu i objave sveobuhvatnu kritiku društva", što će im, "ako ništa drugo, pomoći da razjasne sve ono što im je u tom trenutku bilo nejasno". Pored toga, sugerisali su im da u te svrhe na "nekonformistički način" upotrebe fondove sindikata, što će "sigurno šokirati mnoge i tako skrenuti pažnju i na nekonformistički sadržaj njihove poruke". Predlozi su bili prihvaćeni, a kontakt sa SI je održavan preko

Mustafe Kajatija. Ipak, u pisanju teksta nije se daleko odmaklo. Po svedočenju situacionista, to nije bila posledica nesposobnosti studenata ili nedostatka iskustva, već činjenice da je bila reč o ekstremno šarenolikoj grupi: studenti su bili saglasni samo u načelnoj podršci stavovima SI i u želji da što pre nanesu udarac sindikatu, ali nesaglasni u svemu ostalom. Zato je inicijativu preuzeo Kajati, koji je napisao najveći deo teksta, povremeno se konsultujući sa studentima i sa drugim članovima SI. Tekst je ubrzo bio završen i spreman za distribuciju.

Prilika, skoro idealna, ukazala se već narednih dana. Pamflet je bio distribuiran nasumice, na svečanom otvaranju akademske godine. Skandal je izbio odmah, a najburnije reakcije i represivne mere univerzitetskih vlasti obeležile su narednih nekoliko nedelja. Ali, rasprava u studentskim krugovima nije jenjavala. Pamflet je bio izuzetno brzo i široko distribuiran u svim univerzitetskim centrima Francuske. Tokom 1967. bio je preveden na još nekoliko jezika i bio posebno burno dočekan u Velikoj Britaniji, Holandiji, Nemačkoj i SAD. Tako se širio i glas o "tajanstvenoj Situacionističkoj internacionali". Krenule su i glasine, optužbe, spekulacije. U svom odgovoru, situacionisti zaista nisu štedeli nikog, čak ni studente s kojima su saradivali:

"Tvrđnja još apsurdnija od preterivanja štampe i drugih protivnika o količini novca koju je SI navodno uspela da opelješi iz jednog trezora studentskog sindikata, bila je ona po kojoj se SI srozala tako nisko da je krenula u kampanju ubeđivanja strazburških studenata da prihvate njen program i da na tim osnovama preuzmu upravu nad studentskim sindikatom. Time se nikada nismo bavili, niti nam je bilo na kraj pameti da se infiltriramo u UNEF preko tajnih pristalica. Svako ko se ikada gnjavio našim tekstovima, svestan je da nas takvi ciljevi i metodi ne zanimaju..."

"Bedni studentski milje za nas nema nikakav značaj..."

Nije bilo čak ni govora o tome da se studenti s kojima su radili na pamfletu prime u članstvo SI, jer su situacionisti u tome videli njihov pokušaj "da na lak način izbegnu izazov da pronađu autonomni izraz."

"Hteli smo da ideje ponovo postanu *opasne*. Ne želimo da budemo predmet bilo čije mlake, eklektičke radoznalosti, kao da smo Sartri, Altiseri, Aragoni ili Godari. Prisetimo se zato mudrih reči profesora Lilijera objavljenih u *Nouvel Observateur* (21. decembar 1966): 'Ja sam za slobodu misli, ali ako u prostoriji ima neki situacionista hoću da se taj odmah izbac i napolje'..."

"Kada je reč o revolucionarnoj omladini, jasno je da ne mislimo na otuđenu i poluprivilegovanu frakciju oblikovanu univerzitetom – sektorom koji predstavlja prirodni ambijent za pasivnu potrošnju famozne situacionističke teorije tretirane u duhu najnovije spektakularne mode. Nastavićemo da izneveravamo i odbacujemo sva takva očekivanja. Pre ili kasnije, biće jasno da o SI ne treba suditi na osnovu površnih skandaloznih aspekata određenih oblika u kojima se ona ispoljava, već na osnovu njene *suštinski* skandalozne središnje istine."

Ipak, najveću pažnju privlačio je sam pamflet. Nekoliko dana po objavljivanju, jedne lokalne novine objavile su sledeću ocenu: "To je možda prvi konkretan izraz pobune koja sasvim otvoreno teži uništenju društva." (*Derniers Nouvelles*, 4. decembar 1966)

Pokazalo se da takvi napisi nisu bili preterivanje. Određena veza je bila dobro uočena. U čemu je bila stvar? Iza svega je ipak stajalo samo 28 stranica jednog skromno opremljenog pamfleta. Čemu uopšte sva ta dreka?

2

Nacionalni studentski sindikat bio je prva masivna društvena institucija čija je *posrednička uloga* bila u potpunosti odbačena s tako jasno izraženom svešću o nužnosti odbacivanja merkantilnog društva u celini. Pri tom, ta poruka je dolazila iz sektora zaduženog za obuku naredne generacije eksperata i menadžera. U društvu koje počiva upravo na principima podele rada (specijalizacije) i posredovanja to je bilo ispravno shvaćeno kao znak za uzbunu. I to je ono zbog čega su iskustva iz 1960-tih značajna i danas. Mnogi faktori su uticali na čuvenu "pobunu mladih" koja se tada, na različite načine, manifestovala širom sveta. Bio je to bunt prve posleratne generacije, koju više nije mogao da zadovolji etos posleratne izgradnje, teškog rada i stalnog odricanja zarad bolje sutrašnjice (da li vam ovo zvuči poznato?). Maniri, rečnik, metode i dometi tradicionalnih političkih (posredničkih) činilaca odjednom su se otkrili kao beznadežno prevaziđeni. Treba imati u vidu da društveno-politička scena tada ni izbliza nije bila tako šarena kao danas; partije, sindikati, Crkva, njihovi društveni klubovi, organi i institucije vlasti – i ništa osim toga. Čitavi univerzumi pitanja i oblasti svakodnevnog života bili su potpuno falsifikovani ili ignorisani, što je frustriralo mnoge društvene grupe, ne samo "mlade". Zato je pobuna iz 1960-tih, iako je ostala u granicama eksplozije različitih *nekonformizama*, značila pre svega odbacivanje usluga svih tradicionalnih posredničkih mehanizama kapitalističkog društva. Godine 1966, u jednoj zemlji, u pitanje je došla nacionalna studentska organizacija (situacionisti bi sigurno više voleli da je odbacivanje počelo s druge strane: s odbacivanjem usluga radničkih partija i sindikata, što je bila središnja tema njihove agitacije još od 1957). Pre toga, u drugim zemljama zapada, naročito u SAD, na danjem svetlu pojavile su se autentične i autonomne inicijative, do tada nezamislive na prostoru kojim su suvereno vladale dve nacionalne partije, korporacijski sindikati i bezbrojne verske kongregacije. Nepunih dve godine kasnije, 1968, bilo je odbačeno sve: zato ne treba da čudi zašto su se partije, čak i opozicione – kao što su to bile komunistička i socijalistička partija Francuske – sindikati i vlast našli jednako zatečeni, a zatim i na istoj strani. Njihova uloga jedinih legitimnih svodnika (predstavnik) radničke klase i drugih društvenih slojeva bila je ozbiljno dovedena u pitanje. Pobuna je i bila slomljena u trenutku kada su pobunjenici počeli da se ponovo okreću na tu stranu, zbog uvek istih usluga: posle nepuna dva meseca, previranje u kojem su bili artikulisani najrazličitiji, do tada nečuveni zahtevi i težnje, zamenilo je pogađanje oko boljih uslova za dalje rintanje po firmama. Tada je, uz posredovanje komunističkih i socijalističkih sindikata, bio ugovoren najveći skok nadnica u istoriji Francuske.

Ipak, sve nije ostalo samo na još jednoj "pobedi" sindikalnih brokera. Oslobođena energija, ideje i iskustva nisu mogli da budu ukroćeni i poništeni tek tako. Razni društveni pokreti, od feminističkih, do ekoloških i mirovnih (u početku više antinuklearnih, što nije beznačajna nijansa) datiraju upravo iz 1960-tih, a najviše od 1968. U tim prvim godinama stasavanja i oblikovanja "vanparlamentarne opozicije", ti pokreti su, kršeći sva pravila i kalupe političkog bon-tona, redovno uspevali da iznenade fosilizirane umove tradicionalnih političkih činilaca. Svedočanstva o prvim akcijama feminističkog ili antinuklearnog pokreta zaista su uzbudljiva – ili poražavajuća, kada ih uporedite s ponašanjem njihovih današnjih, pripitomljenih i legalizovanih naslednika (i ako za trenutak ostavimo po strani suštinski problem, njihove suviše ograničene, separatne vizure).

Ali, i sistem je naučio lekciju. Ako je tokom 1970-tih morao samo da uči, trpeći pri tom teške ili makar vrlo neprijatne udarce, već početkom naredne decenije uspeo je da

svoju neposlušnu decu ponovo stavi pod kontrolu. Principi pluralizma, participacije, poštovanja ljudskih prava, slobode savesti, ekološke korektnosti i “delovanja odozdo” prihvaćeni su kao temeljne vrednosti svakog pristojnog demokratskog poretka. Od tada, sistem ne *isključuje* već *uključuje*. To su, s jedne strane, diktirali imperativi dalje ekonomske ekspanzije; zato je sfera rada/ potrošnje bila ubrzano otvarana za sve društvene grupacije – od žena i homoseksualaca, do hendikepiranih osoba – “bez diskriminacije”, iako, kao što vidimo, iz jezivo ciničnih i brutalnih razloga. S druge strane, mnogo važniji, politički razlozi – osvajanje odbeglog glasačkog tela i oblikovanje novog – nalagali su legalizaciju, ali i podršku formiranju čitave mreže “građanskih inicijativa” koja je preuzela *ulogu posrednika*, upravo onu koja je 1960-tih bila dovedena u pitanje. Krug se ponovo zatvorio. Divlju, neinstitucionalizovanu opoziciju zamenio je “dugi marš kroz institucije”. Ta mreža danas pokriva skoro sve oblike ljudskog izražavanja i delovanja koji bi vam mogli pasti na pamet. Ona danas obuhvata čak i pobunu: sistem je našao način kako da uposli čak i svoje neprijatelje, na osnovu čijih kritika hitro vrši sva potrebna podešavanja i prepravke.*

Ukratko, to je prostor na kojem, ako vas tradicionalni posrednici baš ne privlače, možete da “pronađete sebe” kao društveno ili političko biće. Ako se ipak ne pronađete, uprkos tako bogatoj ponudi, onda ste ili zreli sa savet stručnjaka ili potencijalni sociopata (terorista). To je realan rizik s kojim se danas suočavaju sve istinski nezavisne, divlje inicijative, koje u nastojanju da se izbore za život na potpuno drugačijim pretpostavkama (ovde u bloku kažemo *bez robe i prinude*), odbijaju bilo čije posredovanje.

Strazburški skandal – kao direktan izraz jedne nove svesti, artikulisane u krugu otpadnika koji su za sebe bili izabrali zaista čudno ime, “situacionisti” (možda je moglo da bude i gore) – narušio je najveći tabu svakog radnog logora: nužnost političkog posredovanja (radimo ili se obučavamo za rad; najamni rad je svuda nametnut kao uslov opstanka; nemamo kad da se bavimo drugim pitanjima; odatle podela rada, eksperti, posrednici, “demokratija”). Kada bi ljudi videli da svoj položaj i svoje živote mogu da shvate i promene bez posredovanja autoriteta za upravljanje društvom, mišljenje, izražavanje, dijalog, itd., radni logor u kojem su zatočeni počeo bi ubrzano da se raspada. To bi i bukvalno bio smak sveta, jer bi značilo kraj naše pasivnosti (što se, baš zato, sprečava i na druge načine, ne samo širenjem posredničke mreže).

Situacionisti su to dobro shvatali; odbacivanje svakog oblika predstavljanja i posredovanja bila je njihova stalna tema (ovo je naša formulacija; ali sve je, skoro istim rečima izraženo u mnogim njihovim tekstovima). Desetak godina kasnije, jedan

* “...ako želi da svoje razloge usadi u podanike, tako da ih ovi prihvate i uvažavaju kao svoje, Imperija mora da se služi trikovima. U tome joj pomažu njeni glasnici. Oni koji blistaju samo u umetnosti laskanja ne spadaju u najlukavije, jer brzo bivaju razotkriveni kao ono što stvarno jesu – samo sluge među slugama. Ne, tako složen i delikatan zadatak treba poveriti samo onima koji su u stanju da otkriju sva ograničenja imperijalnog poretka. Žestoke primedbe na račun Imperije uvek impresioniraju one svadljivije podanike, koje ovi glasnici uvlače u beskrajne lažne rasprave, tako da malo ko uviđa da je kritika nesavršenog funkcionisanja uvek u funkciji usavršavanja; Imperija se predstavlja kao nešto čega se ne treba otarasiti, već kao nešto što treba korigovati, jer nam bez nje nema života... Vlast će napredovati ako pozdravi inovativne ideje svoje opozicije i ako ih, nakon odgovarajuće sterilizacije, stavi u pogon, u cilju osnaživanja svog legitimiteta; zatvaranje iza zidina i osuđivanje disidenata na smrt značili bi slepu netoleranciju koja može samo da rasplamsa društvenu mržnju.” — Kriso i Odoteo, *Nekontrolisana pobuna: Kritika Imperije* Majkla Harta i Antonija Negrija, 2003.

bivši član SI, Đanfranko Sangvineti, takođe se osvrnuo na to pitanje. Lažno se predstavljajući kao ekspert zabrinut za sudbinu kapitalizma, u knjizi koja je odmah po objavljivanju postala najveći književno-politički skandal u Italiji u prethodnih pola veka, napisao je i sledeće:

“Ko je u Francuskoj i čehoslovačkoj, gde je revolucionarni pokret bio najjači, po ulicama i fabrikama agitovao u prilog ‘povratka u normalu’ ili ga direktno nametao? U oba slučaja to su bili komunisti: u Parizu je posao bio završen preko sindikata, u Pragu pomoću Crvene armije. To je prva lekcija koju treba da izvučemo iz tih događaja... Sredinom 1969. Komunističkoj partiji Italije (KPI) bilo je otvoreno ponuđeno da ispostavi svoje zahteve u zamenu za obuzdavanje radničke pobune do sredine jeseni. KPI i sindikati su nam i ranije bili od koristi, a od jeseni 1969. predstavljaju naše glavne saveznike.”

“Najveća opasnost koja se nadvija nad naš sistem jeste da o svom položaju i svojim težnjama radnici počnu da pričaju *direktno, bez posrednika*. U poređenju sa ovom, sve druge opasnosti su od sporednog značaja. To je ono što naš položaj čini posebno osetljivim i što nam nameće obavezu da taj problem stalno imamo u vidu.” (*Poslednja šansa za spas kapitalizma u Italiji*, 1975)

Ovde nije reč samo o komunistima i njihovim sindikatima, već o svakoj posredničkoj grupi ili organizaciji koja tvrdi da nekog predstavlja i o onima koji dopuštaju da ih neko predstavlja. Svaka takva grupa, po pravilu institucionalizovana, prećutno ili otvoreno priznata od režima i sa otvoreno autoritarnim ambicijama, ima svoje posebne, separatne interese. Pre ili kasnije njena primarna aktivnost postaje trgovina – za privilegije, beneficije, sitna zadovoljstva, redovne prihode, političku moć. Druga velika usluga koju čine režimu je to što drže pod kontrolom sve one nad kojima je vlast u jednom trenutku izgubila direktan uticaj. To je ključni momenat. Danas malo ko gaji iluzije o namerama i mogućnostima tradicionalnih političkih činilaca. U isto vreme, jedina prava alternativa – odbacivanje političke sfere u celini – zvuči ili kao socijalna fantastika ili kao najobičnija glupost; ostatak posla završavaju naša inercija i pasivnost. Ali, “realistima”, često dobronamernim (što samo po sebi najčeće ne znači ništa), koji žele da nekako utiču na svet u kojem žive, na raspolaganju sada stoji čitav univerzum mogućnosti. Uloga tradicionalnih političkih posrednika sada je proširena i na takozvane “nevladine organizacije” ili “civilno društvo”, a od skora i na najnoviji talas prividno nezavisnih inicijativa, od kojih se neke predstavljaju kao radikalna alternativa kapitalizmu. Posledice su očigledne: maštu zamenjuju rutina i predvidljivost, subverzivne namere “politički realizam” i najcrnji oportunistički oportunizam, a svest o celini “metodološka kratkovidost” u kojoj “detalji stalno zaklanjaju totalitet.” (pamflet, str. 14) I opet – pasivnost. Pod prividom aktivnosti (“aktivizma”) danas ponovo slušamo parole o “iskorišćavanju postojećih resursa, infrastrukture, društvenih servisa, medijskog prostora, fondova”. Drugim rečima, stari šlager Rudija Dučkea o “dugom maršu kroz *institucije*” – umesto kroz sferu ljudskih *odnosa*. Istina je nešto drugo, da smo u stvarnosti prinuđeni da improvizujemo. To je prilično širok pojam i još klizaviji teren, na kojem revolucionarni picovani zaista nemaju šta da traže. Ali, ako samo gledamo kako da iskoristimo *postojeće*, što nam predlažu revolucionarni oportunisti, kada ćemo stići da izgradimo nešto novo, da otvorimo nove mogućnosti, stvorimo resurse i odnose na osnovu kojih ćemo moći da delujemo kao sa svog terena, po sopstvenim pravilima? Sve to danas morate ponovo da crtate.

Posredovanje je način za upravljanje društvenim tenzijama; to je oruđe menadžera “socijalnog dijaloga”. Njihov glavni zadatak je da neprestano potiskuju i racionalizuju najveću javnu tajnu ovog društva: da to nije nikakvo društvo ili ljudska zajednica već

najobičniji radni logor. Zato je danas, u uslovima totalnog posredovanja i apsorpcije svih nekonformističkih tendencija, svaki oblik racionalne komunikacije sa predstavnicima, funkcionerima i institucijama kapitalizma čista kolaboracija. Potpuno je svejedno o čemu pričate sve dok pričate sa njima ili za njih vezujete bilo kakva očekivanja. To je samo znak da ste prihvatili jezik, logiku i propozicije (teren) svog protivnika. Oportunisti će tu svakako prepoznati svoje šanse; ali, oni koji imaju drugačije namere dobro znaju da su na tom terenu unapred osuđeni na poraz. S druge strane, samo *okretanje očekivanja* od čitave te sfere otvara pred nama potpuno neistražen, pa tako i nezagađen prostor. Možda je baš to manevar koji bi u sadašnjim uslovima stvorio sasvim novu situaciju. To je, u svakom slučaju, naš predlog. Prekid svake racionalne komunikacije sa svim priznatim društvenim posrednicima (uključujući tu i medije u užem smislu) i okretanje svih očekivanja od sfere društvenog posredovanja i predstavljanja u celini. (O tome stalno pričamo. Zašto i dalje sve očekujemo od onih kojima se po definiciji jebe za sve nas?) Taj predlog nije nov, ali rešenost da se konačno krene tim putem bila bi zaista novost i možda jedini skandal koji ovo društvo ne bi moglo da proguta. Zakon društvene ponude i potražnje nalazi se u samom srcu mašine za reprodukciju svake kapitalističke društvene formacije. I to, kao što vidimo, funkcioniše. Ali, šta ako izostane potražnja? Meni to liči na mogućnost čije bi posledice trebalo što pre istražiti.

P. S.

Radnički saveti, proletarijat, totalno samoupravljanje

U uvodu sam napomenuo da olako odbacivanje delova u kojima dominiraju neki problematični pojmovi nije uvek preporučljivo. Mislim upravo na ove pojmove, koji dolaze iz jezika koji nam se u međuvremenu ili smučio ili jednostavno više ni na koji način ne odgovara stvarnosti. Ali, tada se govorilo tim jezikom; osim toga situacionisti su insistirali na novom značenju svakog od tih pojmova. U tome su bili samo delimično ubedljivi, ali dovoljno da bismo se na tome još malo zadržali.

Zašto su situacionisti toliko insistirali na “iskustvima radničkih saveta”? Upravo zbog *iskustva*, a ne zbog samih radničkih saveta, kao oblika organizacije ili institucije. Šta je “radnički savet” (sovjet)? To je *odnos* (a ne “organ” ili “telo”) u kojem ljudi neposredno razmatraju svoj položaj i artikulišu svoje težnje, bez prisustva stručnjaka za dijalog, izražavanje, predvođenje, delovanje. U praksi to nikada nije bilo baš tako: prvi sovjeti pojavili su se u Rusiji, spontano, ali i kao plod dugotrajne anarhističke agitacije. Boljševici s tim nisu imali nikakve veze; ali, Lenjinu, vrhunskom oportunisti, nije promakao njihov potencijal. Marksova teza da “oslobođenje radničke klase mora da bude delo same radničke klase” poslužila je kao veza s tim divljim krilom anticarističkog pokreta. Infiltriranje u prve sovjete i njihovo preuzimanje bio je jedan od glavnih praktičnih ciljeva boljševičke agitacije od 1917-21; u periodu 1921-23. taj cilj je zamenila fizička likvidacija svih konkurentskih opcija koje su gravitirale oko sovjeta, pre svega anarhista i socijalista. Ironično, *sovjet*, u praksi likvidiran u korist najposredovanijeg komandnog aparata na svetu, dobio je počasno mesto u punom nazivu tog novog oblika tiranije. Ali, ostalo je *iskustvo*. Na sličan način, radnički (i seljački) saveti nicali su širom Katalonije, Aragona i Andaluzije 1936-37, a zatim i u antisovjestkim ustancima tokom 1950-tih, u Mađarskoj, Istočnoj Nemačkoj, Poljskoj. Svi ti pokušaji bili su slomljeni pre nego što su uopšte stigli da se suoče sa sopstvenim kontradikcijama i drugim izazovima. Ali, komunisti su nastavili da njihov potencijal pretaču u demagoška sredstva: bivša socijalistička Jugoslavija, u kojoj su radnički saveti i samoupravljanje bili uvedeni s potpuno suprotne strane – dekretom, *odozgo* – jedan je od najpoznatijih primera.

Istorijska dimenzija radničkih saveta ovim se sigurno ne iscrpljuje; samo ukazujemo na suštinu, na odnos o kojem je tu reč. Ključne reči su *neposrednost*, *neposredan dijalog*. Upravo ono o čemu smo sve vreme pričali. Da je sve donekle stvar reči govori i primer koji ovde navodimo na kraju, a koji su situacionisti uvek stavljali na prvo mesto: Pariska komuna. Tada nije bilo ni govora o nekakvim “radničkim savetima”, ali u praksi ste imali baš to – ljude koji su sami počeli da “slobodno organizuju sve aspekte društvenog života”. Znači, gledajmo principe; nazive možemo da menjamo, izmišljamo, da se igramo ili da se čak sprdamo s njima.

Slično je i sa ostalim pojmovima. Proletarijat ili “novi proletarijat”, kako se to kaže u pamfletu, čine “svi ljudi koji nemaju nikakvu kontrolu nad svojim životima i koji su toga svesni” (navedeno u Ken Knabb, *The Joy of Revolution*, str. 48). Meni ovo zvuči prilično aktuelno. Ali, kada preko toga nalepите etiketu “proletarijat” to onda budi poznate asocijacije, samo što situacionisti za to zaista ne snose nikakvu odgovornost. U svakom slučaju, jasno je da nisu mislili samo na fabrički proletarijat, segment koji je nekada činio ubedljivu većinu, a koji danas čini ubedljivu manjinu najamnih robova,

barem u zemljama zapada (ali i kod nas). To ne znači da je sve stvar brojeva; to je opsesija političkih reketaša, koji svoju agitaciju usmeravaju u ovom ili onom pravcu u zavisnosti od pukog kvantiteta, od potencijala za stvaranje "kritične mase" (ekstremni slučaj, ali i uobičajena praksa totalnog poništavanja pojedinca). To samo govori da je stari klasni fetišizam, koji je jedan segment klase robova promovisao u "izabranu klasu", koja će ukinuti sve ostale klase i klasno društvo u celini, odavno – ili možda od početka – prevaziđen pristup. U tom kontekstu treba prići i Deborovoj tezi o "opštoj proletarizaciji". To i nije tako smela teza već više snimak stanja: jasno je da tu klasu danas čine svi oni koji zavise od najamnog rada, svog ili svojih bižnijih. *Struktura* te klase se stalno menja, ali njena potpuna podređenost, totalna ucenjenost i iluzorna "participacija" u odlučivanju o sopstvenom životu i dalje su glavni parametri njenog stanja.

Najzad, jasno je da se pod *samoupravljanjem* ne misli samo na samoupravljanje proizvodnjom, niti *postojećim* svetom u celini (pamflet, str. 43). Zaista, šta bi to bitno drugačije donelo samoupravljanje potencijalom za 1) *masovnu* 2) *robnu proizvodnju*? Misli se na totalno samoupravljanje životom. Možda je to još tada moglo da se kaže i bez prethodnog rvanja sa starom revolucionarnom terminologijom; utoliko pre što marksistički diskurs, koliko god ga rastezali, nikada nije mogao da probije zid masovne proizvodnje kao *uslova* istinski ljudske egzistencije (to nije uspelo ni situacionistima).^{*} Ali, ne vredi se žaliti: niko nam ne brani da o svemu tome danas govorimo mnogo jasnije, direktnije, onako kako jeste.

Gde su kontradikcije? U kratkom pregledu istorije SI u dodatku za *Društvo spektakla* o tome je bilo malo više reči. Ponoviću samo ono što je u jednom osvrtu napisao Džon Zerzan:

"S jedne strane, tvrdili su da je samo neposredna, eksperimentalna i strastvena aktivnost vredna života. Rad mora biti ukinut u korist slobodne, kreativne igre u kojoj će sva pravila i oni koji ih donose takođe biti predmet igre. Upravo duž tog glavnog pravca svog delovanja, situacionisti su razvili kritiku levice kao dosadnog, irelevantnog nastavljača starog sveta i njegove logike.

Ali, magična moć subjektivnosti – tog šoka kojim je ova grupa prodrmala celu Evropu i tako najavila pobunu iz maja 1968 – bila je prizemljena teškim balastom 'sovjeta'.

'Apsolutna vlast' saveta je više nego očigledno protivrečila ideji o ukidanju vlasti. 'Unitarna i globalna' koordinacija proizvodnje putem hipermoderne tehnologije – zbog svog masivnog karaktera i funkcije – takođe je bila u suprotnosti s apsolutno neregovanim, samooslobađajućim i nesputanim pojedincem.

Kako bi ta stvar sa savetima uopšte funkcionisala? I zar na taj način, kroz sistem 'transkontinentalnog svetskog planskog procesa', ne afirmišemo specijalizaciju, za koju smo prethodno utvrdili da je nužno autoritarna? Najzad, kako bi i preko koga ta 'isključiva vlast saveta' bila 'tehnički sprovedena'?

Ipak, čak i uz sve unutrašnje konflikte, SI je dala neprocenjiv doprinos, između ostalog i zato što je pokazala šta jedna šačica odlučnih ljudi može da postigne. SI je pružila veliki podsticaj mnogima koji su tada pokušavali da artikulišu svoju kritiku i da krenu dalje. Zbog svega toga, i to treba reći, situacionisti su na sebe navukli mržnju svih branilaca prošlosti, uključujući tu i praktično sve frakcije levice."

^{*} Pristup koji daleko prevazilazi tu perspektivu, iako i dalje uz pomoć starog jezika, nalazimo kod Žaka Kamata, *Protiv pripitomljavanja/ Lutanje Čovečanstva*, knjiga br. 6 (2003). Ali, i on je prvo morao da prođe kroz čistilište 1968.

Danas sigurno ne treba insistirati na tom rečniku. Ali, neki principi važe i dalje. Ovde smo se zadržali na nekim od tih pojmova koje su obeležili rasprave u najradikalnijim krugovima u drugoj polovini XX veka. Teorijsko-istorijska retrospektiva, koju nam pruža literatura iz tog vremena, veoma je važna jer nam pomaže da izbegnemo neke zamke koje su i dalje pred nama. Ali, ni ta literarura ne treba da bude u prvom planu: to mesto *mora* da ostane rezervisano za što neposredniji dijalog među ljudima, koji ne dopuštaju da se između njih pojavi bilo ko ili bilo šta. Upravo taj dijalog je ono što svuda dramatično izostaje. Zato u prvom planu imamo majstore-mislioce, aktiviste-eksperte za društvenu promenu, političke komesare, mesije svih fela, beskrajna prepucavanja između njih – i njihovu publiku. U takvim uslovima, ne treba da čudi zašto je "teorija" došla na tako loš glas. "Sve rečeno, mišljeno i napisano postaje sve više i sve opasnije nebitno po život", pisao je Raoul Vaneigem, punih dvadeset godina nakon objavljivanja ovog pamfleta, u čijem je pisanju i sam učestvovao i koji se pokazao *bitnim*. Taj izgubljeni smisao *svega* – naših odnosa, našeg dijaloga, naših života – sigurno neće moći da nam vrati niko osim nas. Ali, to ovde nećemo više ponavljati.

2004.